

ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ ISYYDEN TUKENA

Lempäälän käyttäjälähtöinen malli

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomikoulutus

syksy 2022

Kalle Itkonen

Opinnäytetyön aiheena oli Lempäälän perhekeskuspalveluiden ja -verkostojen isyyttä tukevat palvelut sekä isätyön käytännöt. Tutkimustehtävänä oli selvittää, millainen on Lempäälän käyttäjälähtöinen isätyön malli. Työn tilaajana toimi Lempäälän perhekeskuspalvelut. Kyseessä oli tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka tarkoitus oli mallintaa Lempäälän isätyöhön liittyviä nykyisiä prosesseja ja tavoiteprosesseja. Eli tavoitteena oli arvioida ja kehittää palveluita käyttäjälähtöisesti isyyden tukemisen näkökulmasta sekä tuottaa Lempäälän isätyöstä malli, jota voisi toisintaa ja käyttää uusien palveluiden kehittämisen pohjana muissakin ympäristöissä, kuten hyvinvointialueella alueellisten perhekeskusverkostojen kehittämisen tukena.

Lempäälän isätyön palveluprosessien laadukas mallintaminen edellytti menetelmätriangulaation käyttöä. Tutkimusmenetelmiksi valikoituivat osallistuva havainnointi, toimintatutkimus sekä työntekijöiden teemahaastattelut. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Opinnäytetyön teoriapohjasta haluttiin laaja, sillä ajatuksena oli pyrkiä perustelemaan teorialla isätyön oikeutusta ja tarpeellisuutta. Teoriaosuuteen valikoituivat mies- ja isätutkimuksen historiaa, kiintymyssuhteen sekä vanhemmuuden mallin ylisukupolvisuus, emansipaatio muutoksen käynnistäjänä, isyyden suuntaukset ja isyydestä käyty julkinen keskustelu sekä isätyön kehittäminen.

Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että Lempäälässä isyyden tukemisen muotoja ovat isille kohdennetut palvelut, isille kohdennetut sisällöt perheiden palveluissa, isät huomioiva työskentelyote palveluissa sekä vaikuttamistyö organisaation sisällä ja verkostoissa. Isyyden tukemisen näkökulmasta merkityksellisiä nykyisiä prosesseja on isien sekä työntekijöiden kokemusten mukaan useampia. Aineistoista nousseet kehittämistarpeet liittyvät pääsääntöisesti nykyisten prosessien sisältöjen kehittämiseen sekä laadun parantamiseen isänäkökulmasta. Kokonaan uusien palveluiden tarvetta ei esiinny, mutta isät huomioivan työskentelyotteen edistämiseen liittyvien uusien prosessien tarve on ilmeinen. Isätyön merkityksissä korostuu pyrkimys perheiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja emansipaatioon. Lempäälän isätyön malli avaa isätyön prosesseja ja jäsentää nämä helpommin arvioitavaan, kehitettävään sekä toisinnettavaan muotoon.

Avainsanat Isyys, isätyö, lapsiperhepalvelut, mallintaminen, yhteiskehittäminen

Sivut 70 sivua ja liitteitä 2 sivua

Name of Degree Bachelor of Social Services

Abstract

Author Kalle Itkonen

Year 2022

Subject Preventative work in support of fatherhood – The user-oriented Lempäälä model

Supervisors Seija Pajari-Stylman

The subject of the thesis was the services supporting fatherhood provided by the Lempäälä family center services and networks, as well as the practices of working with fathers. The purpose of the study was to examine the user-oriented model of supporting fatherhood in Lempäälä. The thesis was commissioned by Lempäälä family center services. It was a research-based development study, the purpose of which was to model the current processes and future target processes related to working with fathers in Lempäälä. The goal was to assess and develop the services in a user-oriented way and from the perspective of supporting fatherhood. The goal was also to turn the Lempäälä way of working with fathers into a model that could be replicated and used as a basis for the development of new services in other environments, for example, to support the development of regional family center networks in the wellbeing services county.

The high-quality modelling of service processes of preventive work with fathers in Lempäälä required the use of method triangulation. Participant observation, action research and thematic interviews of employees were selected as research methods. The material was analysed by thematizing and typification. The theoretical base for the thesis was to be broad, as the purpose was to try to reason the justification and necessity of working with fathers. The theory section consisted of a historical overview of men's and fatherhood studies; the intergenerational nature of attachment relationship and parenting model; emancipation as the initiator of change; the trends and public discussion about fatherhood; and the development of working with fathers.

The results of the thesis show that fathers in Lempäälä are supported by services especially targeted at fathers and father-focused content in family services; by an approach that takes fathers into account in services, as well as advocacy within the organisation and in networks. According to the experiences of fathers and employees, there are several current processes that are relevant from the point of view of supporting fatherhood. The development needs that emerged from the data, i.e. the target processes, are mainly related to the development of the contents of the current processes and the improvement of quality from the fathers' perspective. There is no need for completely new services, but the need for new processes related to the promotion of an approach that takes fathers into account is obvious. As the purposes of working with fathers, striving for comprehensive well-being of families and emancipation are highlighted. The Lempäälä model opens up the processes of working with fathers and structures them into a form that can be more easily assessed, developed and replicated.

Keywords Fatherhood, working with fathers, family services, modelling, co-creation

Pages 70 pages and 2 pages of attachments

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lähtökohtina sisäinen motivaatio sekä työelämä- ja käyttäjälähtöiset tarpeet	3
2.1	Isätyön hyvät käytännöt Lempäälässä	4
2.2	Käyttäjälähtöisyys palveluiden kehittämisessä	5
3	Ymmärtääkseen nykyisyyttä on ymmärrettävä historiaa	6
3.1	Miksi isyyttä pitäisi tukea? Tutkimuksia ja teoreettisia perusteluja	7
3.1.1	Kiintymyssuhdestrategian ja isyyden mallin ylisukupolvisuus	8
3.1.2	Emansipaatio muutoksen käynnistäjänä	9
3.1.3	Isyyden suuntauksat	11
3.1.4	Isyys julkisessa keskustelussa ja isätyön kehittäminen	12
3.2	Opinnäytetyössä käytetyt käsitteet ja niiden tulkinnat	15
4	Laaja ymmärrys laadukkaana mallin takeena	19
4.1	Aineisto, aineisto, aineisto	21
4.1.1	Työntekijöiden teemahaastattelut	21
4.1.2	Isätyön osallisuustyöpajatyöskentely	23
4.1.3	Osallistuva havainnointi	24
4.2	Tutkimuseettiset periaatteet	25
4.3	Aineiston teemoittelu ja tyypittely	26
5	Isyyden tukemisen muodot ja merkitykset sekä nykyiset prosessit ja tavoiteprosessit	27
5.1	Tyypittelystä myötä erottui neljä isyyden tukemisen muotoa	28
5.2	Isätyön merkityksiä	34
5.2.1	Emansipatorinen orientaatio korostuu	35
5.2.2	Isätyö lisää perheiden hyvinvointia ja on suojaava tekijä erotilanteissa	38
5.3	Isyyttä tukevat nykyiset prosessit	42
5.3.1	Neuvola ja vauvaperhetyö	43
5.3.2	Perhevalmennus ja Akuliina -ryhmät	47
5.3.3	Isäryhmät	49
5.3.4	Perhetuvat ja varhaiskasvatus	51
5.3.5	Parisuhde- ja erotyö sekä perhetyö ja -ohjaus	52

5.4	Lempäälän isätyön tavoiteprosessit	55
6	Lempäälän käyttäjälähtöinen malli	59
7	Pohdinta	64
	Lähteet.....	68

Liitteet

Liite 1	Lempäälän käyttäjälähtöinen isätyön malli
Liite 2	Aineistonhallintasuunnitelma

1 Johdanto

Isyys on ollut Suomessa jo pitkään murroksessa. Vielä 1960-luvulla ajatus lapsia hoitavasta isästä oli yleinen pilkan aihe. Muutos isyydessä sekä vanhemmuuden kehittyminen tasa-arvoisemmaksi eivät ole sattumaa, vaan 1970-luvulla alkaneen pitkäjänteisen perhepoliittisen ohjauksen tulosta. Ohjauksen myötä asenteiden ja kulttuurin kehittyminen ovat laajentaneet isänä olemisen tapoja, ja isärooli on päässyt muotoutumaan monimuotoisemmaksi, aktiivisemmaksi sekä hoivaavammaksi. (Mykkänen & Aalto, 2010, ss. 26–30; Katajisto ym., 2020, ss. 18–20)

Sosiaali- ja terveystalvetut eivät ole kaikilta osin pysyneet muuttuvan isyyden kelkassa, eikä perheiden palveluissa vielä nykyäänkään ole itsestään selvää, että isä tulisi kohdatuksi tasa-arvoisena vanhempana. Professori Jouni Välijärvi (2019, ss. 13–14) toteaa Valtioneuvoston julkaisussa, joka on osa Lapsistrategia 2040 -raportin valmistelutyötä, että iseissä on edelleen valtavasti hyödyntämätöntä hoivapotentiaalia, ja että isien kasvua täysivaltaiseksi vanhemmaksi tukisi heidän tasavertainen huomiointinsa lasten ja perheiden palveluissa jo lapsen odotuksesta alkaen. Samoja huomioita on tehnyt työssään Lempäälän kunnan sosiaalihojaaja, perhe- ja isätyöntekijä Risto Tuominen (2021). Yleisesti ymmärretään, että isyyttä vahvistamalla voidaan edistää perheen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Tässä kokonaisuudessa Tuominen näkee äidin ja lapsen hyvinvoinnin edistämisen lisäksi isyyden vahvistamisella olevan myös isän itsensä hyvinvoinnille suurta merkitystä isän osallisuuden lisääntyessä perheyhteisössä.

Lempäälän perhekeskuspalveluissa on kehitetty ennaltaehkäisevää työtä isyyden tukemiseksi osana perheille kohdennettujen palveluiden kokonaisuutta jo pidempään ja kehittämistyötä tehdään edelleen, nyt yhdessä palveluiden käyttäjien kanssa. Lapsiperheille kohdennettuja ennaltaehkäiseviä palveluita Lempäälässä järjestetään joustavasti yli organisaatiorajojen ja palveluintegraatio on näiden palveluiden osalta jo vakiintunutta.

Palveluintegraatio ja painopisteen siirtyminen vaikuttavien ennaltaehkäisevien palveluiden suuntaan ovat käynnissä olevan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tärkeimpiä tavoitteita säästötavoitteiden lisäksi. Hyvinvointialueilla pohditaan parhaillaan, mitä palveluita, ja kuinka tulevaisuudessa järjestetään. Myös Pirkanmaalla pohditaan näitä asioita ja tässä yhteydessä kehitetään sekä yhtenäistetään myös lapsiperheiden varhaisen tuen palveluita vaikuttavien työtapojen ja toimintamallien pohjalta (Pirkanmaan liitto, n.d.).

Lempäälän isätyön mallintaminen oli ajankohtaista nyt ennen hyvinvointialueelle siirtymistä ja isätyön kokonaisuuden mallintaminen opinnäytetyön yhteydessä antaa kattavan pohjan palveluiden jatkokehittämiseksi, avaa palvelupolkua ammattilaisille myös asiakkaan näkökulmasta sekä jäsentää isätyön prosesseja helpommin arvioitavaan muotoon. Selkeää mallia voidaan myös toisintaa muissa ympäristöissä sekä käyttää vastaavanlaisten palveluiden kehittämisessä kehittämistyön tukena.

2 Lähtökohtina sisäinen motivaatio sekä työelämä- ja käyttäjälähtöiset tarpeet

Isyyden tukeminen ei ole valikoitunut tämän opinnäytetyön aiheeksi sattumalta. Aihe on pyörinyt mielessäni viimeisten kolmen, neljän vuoden ajan säännöllisesti johtuen omasta isäksi tulemisen ihmeestäni, minkä ansiosta olen itse päässyt kartuttamaan kokemuksia perheille kohdennettujen ennaltaehkäisevien palveluiden käyttäjänä perhevalmennuksesta, äitiys- sekä lastenneuvolasta ja varhaiskasvatuksesta. Mielestäni olen ollut etuoikeutetussa asemassa lähtökohdiltani isäroolin omaksumisessa opiskeltuani aikuisiällä lähihoitajaksi lapset ja nuoret osaamisalanani. Koulutus antoi valmiuksia toimia lasten parissa ammatillisessa mielessä, mutta myös erinomaiset valmiudet tulevalle isälle toimia oman lapsen elämässä hoivaavana ja aktiivisena isänä. Tämän myötä minun on ollut helppo palveluissakin ottaa tasavertainen rooli vanhempana lapsen äidin rinnalla, vaikkei sitä aina ole valmiiksi tarjottukaan.

Kaikille isille rooli tasavertaisena vanhempana niin kotona kuin palveluissakin, ei ole yhtä itsestään selvä. Syitä tähän on varmasti useita. Nykyisin yleinen kulttuuri ja asenneilmapiiri ovat suotuisia hoivaavalle ja aktiiviselle isyydelle; ne jopa tuntuvat vaativan isyyden muutosta tuohon suuntaan. Mutta kulttuurinen muutos perheissä ja palveluissa on hidasta myönteisestä tahtotilasta ja asenteista huolimatta. Havaintojeni mukaan edelleen lapsen hoitoon aktiivisesti osallistuva isä saattaa herättää ihmetystä; ja pidemmälle hoitovapaalle jäänyt isä saa osakseen ihastelua, jopa jonkin asteisen sankarinviihtä harteilleen. Sitten on niitä isejä, jotka haluaisivat osallistua aktiivisemmin mutta eivät oikein tiedä kuinka, eivät ehkä saa kotona tilaa laajemman roolin omaksumiseksi, eivätkä ammattilaiset välttämättä aina osaa isejä näissä asioissa tukea. Kohtaamiset isien kanssa työssäni lastensuojelun sijaishuollossa ovat joskus jättäneet minut pohtimaan, voisiko perheen tilanne olla toinen, jos perhettä olisi osattu tukea kokonaisvaltaisesti jo varhaisemmissa vaiheissa.

Dosentti Matti Rimpelä (2019) on sanonut Kuopiossa muutama vuosi sitten pidetyssä seminaarissa, että ”isyys on jotain, mitä voidaan opettaa, ja mitä voi oppia”. Lapsuudessa saadut malliesimerkit omilta isiltä eivät välttämättä aina anna eväitä nykyisille siitä, kuinka olla lastenhoitoon aktiivisesti osallistuva isä, sillä isien osallistuminen lastenhoitoon on yleistynyt vasta viime vuosikymmenten aikana, vaikka tutkimuksissa on kyllä tunnistettu ”poikkeavalla” tavalla toimineita isiä pitkin historiaa (Mykkänen & Aalto, 2010, ss. 26, 30–33). Välijärvi (2019, ss. 13–14) puhuu isien tukemisesta täysivaltaiseen vanhemmuuteen kasvamisessa ja kertoo tutkimusten osoittavan osan isistä kokevan sukupuolensa hankaloittavan tuen saantia. Välijärven kirjoittamassa raportissa kehoitetaan huomioimaan palveluissa isiä tasavertaisesti äitien kanssa matkalla kohti tasa-arvoista, jaettua vanhemmuutta. Perheille kohdennettuja ennaltaehkäiseviä palveluita on Suomessa kehitetty siten, että palveluissa perheet tulisivat kohdatuiksi entistä kokonaisvaltaisemmin ja myös isätkin saisivat paremmin tukea vanhemmuuteensa. Haasteena on ollut kehityshankkeiden pirstaleisuus, minkä myötä palveluita järjestetään ja tuotetaan tällä hetkellä hyvin monenkirjavasti ja palvelut ovat Suomessa kehittyneet vain yksittäisillä alueilla huomioimaan isät tärkeänä osana kokonaisuutta. (Katajisto ym. 2020, s.24; Rimpelä, 2019)

2.1 Isätyön hyvät käytännöt Lempäälässä

Opinnäytetyön tilaajana toimi Lempäälän kunnan perhekeskuspalvelut. Lempäälän perhekeskuspalveluissa tuotetaan laajasti erilaisia perheille kohdennettuja ennaltaehkäiseviä palveluita ja isätyö on integroituneena palvelukokonaisuuden eri sektoreilla. Isätyötä on Lempäälässä kehitetty osana perheiden palveluita jo yli kymmenen vuoden ajan. Sitä tehdään esimerkiksi perhevalmennusten ja erilaisten ryhmien yhteydessä. Lempäälässä isätyön hyödyt on tunnistettu, ja siellä toivotaan tulevaisuudessa hyvinvointialueillakin olevan vastaavanlaisia palveluita tarjolla. (Lempäälä, n.d.; Tuominen, 2021)

Uudet hyvinvointialueet aloittivat työnsä jo vuoden 2022 keväällä, ja sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät alueiden järjestämisvastuulle vuoden 2023 alusta alkaen. Muutostyö on valtava ja alueilla tullaan punnitsemaan tarkkaan, mitä palveluita ja miten tulevaisuudessa järjestetään ja tuotetaan. Koko sote –uudistuksen tavoitteena ja tarkoituksena on tuottaa entistä kokonaisvaltaisempia ja vaikuttavampia palveluita tasavertaisesti kaikille alueen asukkaille, palveluiden ennaltaehkäisevää vaikutusta painottaen (Valtioneuvosto, n.d.). Lempäälässä palveluita on jo aiemmin lähdetty kehittämään ajatellun sote –mallin mukaisesti. Esimerkiksi palveluintegraatio sekä asiakaslähtöinen palveluohjaus perheille kohdennettujen ennaltaehkäisevien palveluiden osalta on jo pitkällä. Opinnäytetyön tarkoitus on mallintaa Lempäälän isätyöhön liittyviä prosesseja. Opinnäytetyön myötä selvitettiin Lempäälän isätyön hyviä käytäntöjä, joita kuvaaman voidaan käyttää käsitettä nykyiset prosessit. Tämän lisäksi selvitettiin palveluiden tavoiteprosesseja laajahkon kehittämistyöskentelyn yhteydessä, jonka keskiössä olivat palveluiden käyttäjät eli lempääläläiset isät.

2.2 Käyttäjälähtöisyys palveluiden kehittämisessä

Isätyö on Lempäälässä ennaltaehkäisevää työskentelyä isyyden tukemiseksi, jonka tavoitteena on perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Opinnäytetyössä olennaista on isätyön mallintaminen ja tutkimuskysymys onkin yksinkertaisesti: Millainen on Lempäälän käyttäjälähtöinen isätyön malli? Vastausta kysymykseen haetaan osallistuvalla havainnoinnilla, työntekijöiden teemahaastatteluilla sekä yhteiskehittämisen piirteitä sisältäneellä Lempäälän isätyön osallisuustyöpajatyöskentelyllä.

Yhteiskehittäminen on yksi palvelumuotoilun työkaluista. Keskeistä siinä on pyrkimys asiakkaiden osallisuuteen kokonaisvaltaisella tavalla. Tärkeää on asiakkaiden mukanaolo alusta asti, kaikkien välinen luottamus sekä asiakkaan ja ammattilaisen perinteisten roolien murtaminen. Isyyden tukemisen yhtenä tavoitteena Lempäälässäkin on isien osallisuuden

edistäminen, ja yhteiskehittämisprosessin myötä osallisuuden edellytykset palveluissa laajenivat entisestään. Lisäksi yhteiskehittäminen työskentelytapana auttaa laadukkaampien palveluiden kehittämisessä, sillä perustaksi saadaan hyvin laaja kokemuspohja ja paljon erilaisia näkökulmia, minkä kautta saadaan riittävän monitahoinen käsitys kehitettävästä asiasta. (Hietala, 2018, ss. 123–136)

Osallisuustyöpajat kokoontuivat kaksi kertaa kevään 2022 aikana ja työskentelyn tavoitteena oli palveluiden konkreettinen kehittäminen. Opinnäytetyön raportissa kuvataan jäljempänä yhteiskehittämisprosessin kulkua. Työskentelyn aikana Lempäälän ennaltaehkäisevän isätyön käytäntöjä arvioitiin sekä samalla kehitettiin. Osallisuustyöpajatyöskentelyn tulokset yhdistettiin Lempäälän perhekeskuspalveluiden työntekijöiden teemahaastatteluista tehtyihin analyysihin ja näiden analysoitujen aineistojen yhdistämisen tuloksena syntyi Lempäälän ennaltaehkäisevä isyyden tukemisen malli, joka sisältää osallisuustyöpajatyöskentelyn että työntekijähaastatteluiden pohjalta esiin nousseet isätyön hyvät käytännöt ja kehittämistarpeet. Osallistuvan havainnoinnin myötä osaksi aineistoa lukeutuu havainnointipäiväkirja, mikä täydensi muiden aineistojen sisältöjä ja minkä ansiosta myös muutamat lempääläläiset isät osallisuustyöpajojen ulkopuolelta pääsivät osallisiksi kehittämistyöstä.

3 Ymmärtääkseen nykyisyyttä on ymmärrettävä historiaa

Useasti kuulee sanottavan, että ymmärtääkseen nykyisyyttä täytyy ymmärtää historiaa. Tässäkin opinnäytetyössä lausahdus on ollut relevantti. Matkalla kohti syvempää ymmärrystä nykyisen kaltaisesta isyydestä läpi erilaisten isyyden murrosvaiheiden täytyi perehtyä muun muassa olemassa oleviin mies- ja isätutkimuksiin, missä on ollut suureksi avuksi tutkijoiden Johanna Mykkänen ja Ilana Aalto vuonna 2010 julkaisema inventaari suomalaisista isä- ja miestutkimuksista. Samalla oli myös pyrkimys hakea teoreettista

ymmärrystä siitä, miksi isyyttä pitäisi nykymaailmassa tukea, jotta opinnäytetyön tuloksena syntynyt isätyön mallin tarpeellisuuttakin voisi faktoihin nojaten perustella.

Ymmärrystä tarvitaan myös opinnäytetyössä käytetyistä käsitteistä ja tarve käsitteiden avaamiselle oli ilmeinen, sillä sosiaali- ja terveysalalla on valtava määrä erilaisia käsitteitä ja samoja asioita kuvaamaan saatetaan käyttää useampaakin eri käsitettä, jotka saattavat olla monitulkintaisia. Opinnäytetyössä keskeisiä käsitteitä ovat isätyö, ennaltaehkäisevät perhekeskuspalvelut, mallintaminen, palvelumuotoilu ja käyttäjälähtöinen kehittäminen, palveluintegraatio sekä osallisuus.

3.1 Miksi isyyttä pitäisi tukea? Tutkimuksia ja teoreettisia perusteluja

Ymmärtääksemme isyyden tukemiseen liittyviä tarpeita tulee meidän ymmärtää ja tunnistaa ensin tekijöitä, jotka vaikuttavat isäroolin muodostumiseen ja isäksi kasvamisen prosessiin. Tutkijat Johanna Mykkänen ja Ilana Aalto (2010, ss. 9–11) ovat perehtyneet suomalaiseen isyystutkimukseen ja koonneet tutkimuksensa tuloksena loistavan raportin, tai inventaarin, kuten he itse teostaan nimittävät. Tutkimusinventaarissa he avaavat nykyisyyden historiallista perintöä sekä tämän perinnön merkitystä isyyden muutokselle. Teos vahvistaa teoreettisesti käsityksen, jonka olen itsekin voinut päätellä vaikkapa vain omaan perhehistoriaani sekä aiempien sukupolvien vaiheisiin tutustumalla. Miehisuus ja sen myötä myös isyys on ollut jo pitkään murroksessa Suomessa.

Miehenä olemisen tapojen laajentumisen myötä isäroolikin on päässyt kehittymään. Hyvä niin, sillä sotien sekä jälleenrakentamisen niin fyysisesti kuin psyykkisestikin runtelemat esi-isämme eivät tutkimusten mukaan pääosin ole kyenneet muodostamaan esimerkiksi kovin syvää emotionaalista suhdetta lapsiinsa.

Myös kulttuuri ja asenteet ovat ohjanneet isiä tietynlaiseen kapeaan isärooliin 1900-luvun loppupuolelle saakka, ja esimerkiksi vielä 1960-luvulla ajatus lapsia hoitavasta isästä oli yleinen pilkan aihe. Matkan kohti nykyisen kaltaista ja nykyään tavoiteltua ideaalia, jossa vanhemmat nähdään tasa-arvoisina kasvattajina perheissä, voidaan tulkita alkaneen jo 1970-luvulta silloisten perhepoliittisten linjausten myötä. (Mykkänen & Aalto, 2010, ss. 26–30; Katajisto ym., 2020, ss. 18–20)

3.1.1 Kiintymyssuhdestrategian ja isyyden mallin ylisukupolvisuus

Historian perintö vaikuttaa nykyisyyteen ylisukupolvisen siirtymän kautta. Lastenpsykiatrian erikoislääkäri ja lääketieteen tohtori Jari Sinkkonen (2012, s. 128) toteaa, että isäksi tultuaan mies käy ensimmäistä kertaa läpi omaa kasvuhistoriaansa, mikä tapahtuu tiedostaen, tiedostamatta tai joitain siltä väliltä. Omalta isältä saatu isänä olemisen malli ja toki myös äidin antama hoiva ja sen laatu vaikuttavat rooliin, jonka uusi isä vanhempana omaksuu. Varsinkin kiintymyssuhdemallin on tutkitusti havaittu siirtyvän ylisukupolvisesti, vaikei tätä voidakaan nähdä mustavalkoisesti, sillä varhaislapsuudessa omaksutut kiintymysstrategiat voivat muokkaantua elämän aikana (Sinkkonen, 2012, ss. 128–132; Hughes, 2009/2011, s.73). Kun vanhempi toimii vastavuoroisesti virittyneessä vuorovaikutussuhteessa (intersubjektiivisuus) pienen lapsensa kanssa, hänen oma psykologinen turvallisuuden tasonsa ja tunteidensäätelykykynsä vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteen sekä kiintymyssuhdemallin kehittymiseen (Hughes, 2009/2011, ss. 20–22).

Kiintymyssuhdeteoriaa on tutkittu laajasti, ja voidaankin luotettavasti todeta kiintymyssuhdemallin olevan yhteydessä yksilön mielenterveyteen. Turvallinen kiintymyssuhde vanhempiin vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen useilla eri osa-alueilla, minkä lisäksi se vahvistaa lapsen omanarvontunnetta sekä edistää positiivisen minäkuvan muodostamista. (Hughes, 2009/2011, ss. 20–22) Sinkkosen (2012, s. 43) mukaan lievästi välttelevä kiintymyssuhdemalli on suomalaisille jokseenkin tyyppillinen ja varsinkin

suomalaisten miesten keskuudessa melko yleinen. Välttelevästi kiintyneelle miehelle ihmissuhteissa toimiminen ja asioiden syvällisempi ruotiminen on usein hankalaa, mikä voi johtaa haastavien asioiden pakenemiseen (Sinkkonen, 2012, s. 43).

Perustellusti voidaan siis pitää tärkeänä, että molemmat vanhemmat, siis isäkin, kykenisivät tiedostamaan oman kasvu- ja kiintymyshistoriansa. Historian tiedostaminen antaisi mahdollisuuden pohtia, mitä asioita uusi isä haluaisi omaksumastaan vanhemmuuden mallista siirtää, tai välttää siirtämästä, omaan vanhemmuuteensa. Mykkänen ja Aalto (2010, s. 48) toteavat, että tutkimusten mukaan lapsuuden isän antama malli on merkityksellinen, mutta arvelevat nykyisien ”poimivan rusinat pullasta” omista isäkokemuksistaan ja loput isyyden ideaalista muodostetaan neuvottelemalla kumppanin ja kasvatusalan ammattilaisten kanssa. Oletan heidän tarkoittavan edellisellä juuri tiedostavia isiä. Tiedostamisen kautta isälle avautuisi lisäksi mahdollisuus tunnistaa oman kiintymyssuhdehistoriansa merkitys toimintaansa sekä tutkia ja käsitellä omaan kiintymyssuhdemalliinsa liittyviä asioita ja tapahtumia. Tätä kautta mahdollistuisi tarvittaessa kiintymyssuhdemallin eheytymiseen johtava prosessi, millä olisi positiivisia vaikutuksia isän hyvinvointiin sekä suhteeseen niin lapsen kuin lapsen äidinkin kanssa, samalla myös muihin läheisiin ihmissuhteisiin. (Hughes, 2009/2011, ss. 73–81)

3.1.2 Emansipaatio muutoksen käynnistäjänä

Aina miehet eivät ole tietoisia menneisyyden painolastistaan ja sen vaikutuksista nykyhetkeen. Kuten aiemmin mainitsin Sinkkosen (2012, s. 43) todenneen, miehillä saattaa olla vaikeuksia kohdata hankalia asioita, mikä voisi osaltaan selittää miesten korkeampaa kynnystä avun hakemiselle. Avun pyytämisen haasteet voivat liittyä myös kulttuurisiin tekijöihin ja odotuksiin mieheydestä. Samasta syystä miesten ja isien tuen tarpeet voivat jäädä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisiltakin tunnistamatta (Katajisto ym., 2020, ss. 20–24).

Tilanteessa, jossa sekä asiakkaiden että ammattilaisten ajatukset ja toiminta ovat edelleen osittain menneisyyden muovaamia, tarvitaan toimia emansipatoristen prosessien käynnistymiseksi. Nivalan ja Ryynäsen (2019, ss. 152–156) mukaan sosiaalipedagogisissa yhteyksissä emansipaatiolla kuvataan kasvuprosessia, jossa ihminen vapautuu ajatteluaan kahlitsevista rajoituksista (= sisäinen emansipaatio) sekä laajemmin voimaantuu toimimaan yhteisesti rakenteellisten, yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten muutosprosessien edistämiseksi (= ulkoinen emansipaatio), jotka kulkevat yksilöllisen muutoksen kanssa käsikädessä toisiaan vahvistaen.

Erityisesti brasilialainen kasvatusteoreetikko Paulo Freire on tehnyt emansipaation käsitettä tunnetuksi. Nivala ja Ryynänen (2019, s. 154) kuvaavat kirjassaan Freiren korostaneen sitä, että ”sorrettujen” lisäksi tärkeää on myös ”sortajien” vapautuminen rajoittavista toiminta- ja ajattelumalleistaan. ”Sortajiksi” voidaan tässä yhteydessä käsittää kaikki ne toimijat, jotka suunnittelevat, kehittävät, järjestävät ja toteuttavat perheille suunnattuja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, päättäjiä unohtamatta. Joissakin tapauksissa ”sortajia” voi löytyä myös isien perhepiiristä lapsen äidin, tai jonkun muun läheisen ihmisen muodossa, joka ehkä tiedostamattaan ja tahtomattaankin saattaa toimia siten, että voi olla isän aktiivisemmän roolin tiellä. Isien konkreettisen ohjaamisen ja tukemisen lisäksi isätyöllä voidaan mahdollistaa eritasoisia emansipaatioprosesseja niin yksilötasolla kuin rakenteellisella sekä yhteiskunnallisella tasollakin.

Suomessa Miessakit ry on jo pitkään tehnyt isätyötä eri tasoilla. He esimerkiksi tuottavat mies- ja isätietoa, koordinoivat vertaistoimintaa ja kouluttavat vertaistoimijoita sekä kouluttavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille ja opiskelijoille isäerityisen työskentelyotteen perusteita. Konkreettisen isyyden tukemisen lisäksi he siis pyrkivät vaikuttamaan rakenteisiin tuottamalla ja levittämällä tietoa niin sote-ammattilaisille kuin päättäjillekin (Miessakit, n.d.). Tulkintani mukaan yhdistys omalta osaltaan mahdollistaa ”sortajien” vapautumista kaavoihin kangistuneista ajattelu- ja toimintamalleistaan.

3.1.3 Isyyden suuntaukset

Kasvatustieteiden professori Jouko Huttunen (2014, ss. 182–186) käyttää isyyden muutossuuntia kuvatessaan yhdysvaltalaisutkijoiden Alan J. Hawkins ja David C. Dollahite, 1990-luvulla lanseeraamia käsitteitä oheneva ja vahvistuva isyys. Vahvistuvan isyyden käsitteeseen liitetään isän sitoutuminen, hoivaavuus sekä lapsi-isäsuhteen lämpö ja läheisyys. Ohenevaa isyyttä käytetään kuvaamaan esimerkiksi etäistä isyyttä, isäsuhteen heikentymistä ja isäsuhteen katkeamista. Ymmärryksen mukaan Huttunen (2014, s. 181) ajattelussa vahvistuva isyys ja siihen liitetyt hyveet vastaavat nykyisiä isyysihanteita ja yhteiskunnallisia isyystavoitteita. Vahvistuvan isyyden voidaan ajatella olevan yleisesti toivottu muutossuunta, joka nähdään lapsen ja koko perheen etuna. Tutkimuksissa isän sitoutuminen, vastuullisuus ja isäsuhteen jatkuvuus on pystytty yhdistämään merkittäviin myönteisiin vaikutuksiin lapsen kehityksessä. Tutkimuksista on myös pääteltävissä ohuen isyyden negatiiviset vaikutukset lapsen kehitykseen ja myöhempään riskikäyttäytymiseen.

Huttunen (2014, ss. 193–196) on jo vuonna 2014 nähnyt ennusmerkkejä 1.8.2022 voimaan tulleesta perhevapaaauudistuksesta, minkä hän uskoo entisestään lisäävän vahvistuvan isyyden suuntausta. Erityisesti erotilanteiden ohenevan isyyden riskiin Huttunen (2014, s. 194) uskoo perhevapaaauudistuksella olevan positiivista vaikutusta sen kautta, että tulevaisuudessa yhä useammat isät voivat muodostaa tiiviimmän kiintymyssuhteen lapseensa jo tämän varhaisissa vaiheissa, jolloin suhteen jatkuvuus olisi todennäköisempää myös erotilanteissa. Vaikka vahvistuvan isyyden trendi on myötätuulessa, voidaan tutkimuksista kuitenkin nähdä isyyden tukemiselle lisääntyvää tarvetta, ja Huttunen (2014, s. 195) toteaaakin virallisen tuen olevan edelleen Suomessa isille melko tuntematonta ja näkymätöntä. Samassa yhteydessä hän viittaa Leksandin malliin, jossa isät on huomioitu perhekeskuspalveluissa tasaveroisesti äitien kanssa jo raskaudesta alkaen. Lisäksi mallissa on erityisesti isille kohdennettuja ryhmiä, joissa isiä tuetaan kasvussaan vanhemmaksi ja isillä on mahdollisuus vertaistukeen.

3.1.4 Isyys julkisessa keskustelussa ja isätyön kehittäminen

Isä- ja miestutkimukseen sekä palveluiden kehittymiseen perehtyessäni olen ollut hämmästynyt siitä, kuinka isyyteen liittyvä keskustelu on kiertänyt monelta osin samaa kehää jo pitkään. Toistuvia teemoja ovat muiden muassa uusi, muuttunut tai muutoksessa oleva isyys. Myös palveluiden kehittämistarpeissa isien aiempaa parempi huomioiminen on ollut suosituksissa yksi kantava teema kahden, jopa kolmen vuosikymmenen ajan. Miessakit ry on kehittänyt 2000-luvun alussa Hollolassa Leksandin perhekeskuksen toimintamallin pohjalta perhevalmennuksen Hollolan mallin, jonka mukaisesti Suomessa käynnistettiin saman vuosituhanen alkupuolella muitakin perhevalmennuskokeiluja erinäisten hankkeiden yhteydessä. (Miessakit, n.d.)

Riitta Pietilä-Hella (2010, ss. 68–81) on väitöskirjassaan tutkinut Espoon perhevalmennusmallia. Tässäkin oli perhevalmennuksessa suunniteltu oma osio, jossa isät pääsivät omana ryhmänään isätyöntekijän kanssa keskustelemaan ennalta suunnitellusta teemasta. Mallissa tapaamisia oli useita jo raskauden aikana sekä lapsen syntymän jälkeen. Yhteensä valmennus kesti 1,5 vuotta. Tutkimukseen oli valittu kuusi isää, jotka kaikki olivat kokeneet hyötynensä uudesta perhevalmennusmallista. Isät olivat halunneet osallistua kokeiluun, sillä he olivat kokeneet, etteivät äitiysneuvolakäynnit, joille he olivat ennen perhevalmennuskokeilua osallistuneet, vastanneet isien tarpeisiin. Tutkimuksessa merkittävää oli ollut kokemukset vertaistuesta. Ennen valmennuksen aloitusta vanhemmat eivät kokeneet tarvitsevänsä ryhmien mukanaan tuomaa vertaistukea, mutta matkan varrella vanhempien ajatus vertaistuen merkityksellisyydestä oli muuttunut ja varsinkin synnytysten jälkeen vertaistuen merkitys korostui. Vertaistuen lisäksi isät olivat kokeneet hyötävänsä tietojen ja taitojen karttumisesta, ja valmennus oli auttanut epävarmuuteen lapsen hoivaamisessa. (Pietilä-Hella, 2010, ss. 119–158)

Entinen Miessakit ry:n toiminnanjohtaja, dosentti Matti Rimpelä totesi vuonna 2019, että perhevalmennuksen kehittämishankkeiden päättymisen myötä usealla alueella myös uudenlaiset perhevalmennusmallit haudattiin ja toiminta jatkui vain muutamilla alueella, kuten Espoossa. Keväällä 2022 opiskelijaryhmän kanssa tekemässäni harjoitustutkimuksessa ilmeni avoimista vastauksista kuitenkin, että Espoossakin isyyden tukea olisi hiljattain leikattu. Vastauksesta ei ilmennyt, onko kysymys koronapandemian aiheuttamasta väliaikaisesta tilanteesta vai onko palvelu keskeytetty pysyvästi. Samaisessa harjoitustutkimuksessa, jossa vastaajia oli 74, noin 45 % vastaajista oli kokenut osattomuutta neuvolapalveluissa.

Edelleen Rimpelä (2019) totesi, että keskustelu isyydestä ja isätyön kehittäminen on polkenut paikallaan yli 20 vuotta ja oli huolissaan siitä, onko 2000-luvun alussa avautunut isätyön kehittämiskuna jo sulkeutunut pysyvästi. Perehdyttyäni sosiaali- ja terveysministeriön linjauksiin ja julkaisuihin voisin päätellä, että Rimpelän huoli on turha. Vuosina 2003–2007 Matti Vanhasen ollessa pääministerinä hallitusohjelmassa oli esillä tarve tasa-arvopoliittisten mieskysymysten selvittämisestä. Selvityksen myötä syntyneessä raportissa esitettiin esimerkiksi sellaisia toimenpiteitä kuin ”perhevapaalainsäädäntöä kehitettäväksi edelleen isän osallistumista tukevaan suuntaan” ja ”neuvoloiden toimintakäytäntöjen kehittämistä ja neuvoloiden henkilökunnan täydennyskoulutuksen kehittämistä suuntaan, joka mahdollistaa paremmin osallistuvan isyyden tukemisen”. Vuonna 2014 valmistuneessa Mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa -raportissa suositellaan edelleen neuvolan, varhaiskasvatuksen sekä koulujen ammattilaisille lisättävän tietoa ja taitoa isien kohtaamiseen ja tukemiseen. Raportissa todetaan sosiaali- ja terveysalalle tarvittavan miestyöntekijöitä koko sektorin laajuudelta, ja etenkin mies- ja isäerityisen osaamisen lisääminen olisi raportin mukaan tärkeää. Neuvolapalveluihin raportissa esitetään muitakin konkreettisia isät huomioivia kehittämis ehdotuksia, kuten isä puheeksi neuvolakäynneillä myös silloin, kun tämä ei ole läsnä, isä näkyväksi lomakkeissa ja tiedonkeruussa, vertaistuen mahdollistaminen isille ja isien kutsuminen neuvolaan jo

raskausaikana. (STM, 2014, ss. 11–14) Sosiaali- ja terveysministeriö (2017, ss. 13–20) on laatinut neuvoloille oppaan, jossa annetaan näkökulmia ja konkreettisia ohjeita neuvolan tasa-arvotyöhön. Oppaassa tuodaan esille, kuinka varsinkin ensimmäistä lastaan odottavat isät saattavat kaivata rohkaisua, tukea ja ohjausta isyyteensä. Lisäksi suositellaan terveystarkastusta molemmille vanhemmille, missä yhteydessä isääkin olisi mahdollista huomioida yksilöllisesti.

Raporteissa esitetyt suositukset ovat jo osittain realisoituneet ja osa on realisoitumassa. Miessakit ry yhdessä Setlementti ry:n kanssa on vuosien 2018–2020 aikana Isän näköinen -hankkeessa kouluttaneet yli 2000 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista ja opiskelijaa isäerityiseen työskentelyotteeseen. Lisäksi hankkeen aikana on laadittu Isätyökirja, joka on helposti saavutettavissa. (Katajisto, 2020) Perhevapaa-uudistus astui voimaan 1.8.2022. Uudistus mahdollistaa vanhempien edellytykset olla tasavertaisesti lapsen kanssa kotona ja muodostaa tiivis suhde lapseensa, millä on nähty olevan useita positiivisia vaikutuksia (ks. luku 3.1.1; luku 3.1.3). Neuvola- ja muiden perheille kohdennettujen ennaltaehkäisevien palveluiden kehittämisestä keskustellaan edelleen, ja näissä keskusteluissa myös isyys ja sen tukeminen ovat vahvasti läsnä. Kuten tämän raportin johdannosta ilmenee, otettiin Lapsistrategia 2040 -valmistelussa vahvasti kantaa isyyden tukemiseen ja tämän mukaan tukea tulisi lisätä, sillä se tukee koko perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Välijärvi, 2019, ss. 13–14) Uudet hyvinvointialueet ottavat järjestettäväkseen ja tuotettavakseen sote-palvelut 1.1.2023 alkaen. Tähän hetkeen ja lähitulevaisuuteen kiteytyy jo vuosia valmisteltu sote-uudistus. Kuinka palveluita järjestetään ja tuotetaan tulevaisuudessa? Tutkimuksiin perustuvien suositusten perusteella arvelen, ettei isyyttä ja isyydelle annettavaa tukea voida sivuttaa, kun perheiden palveluista päätetään.

3.2 Opinnäytetyössä käytetyt käsitteet ja niiden tulkinnat

Seuraavassa avataan opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä sekä sitä, miten niitä tulkitaan ja käytetään opinnäytetyössä.

Opinnäytetyössä käsitettä **isätyö** käytetään kuvaamaan kaikkea sitä isyyden ennaltaehkäisevää tukea, jota Lempäälän perhekeskuspalveluissa sekä -verkostoissa on tarjolla. Tässä yhteydessä isätyöllä tarkoitetaan myös työskentelyotetta, joka huomioi erityisesti isiä perheille kohdennetuissa ennaltaehkäisevissä palveluissa. Isätyön lähikäsitteitä ovat mm. miestyö, mies- ja isäerityinen sekä sukupuolisensitiivinen. Isätyötä tehdään yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoilla. Se perustuu mies- ja isätutkimukseen ja siinä huomioidaan sekä miehisyyden että isyyden erityispiirteitä. Isätyössä puhutaan usein myös isäerityisestä tai sukupuolisensitiivisestä työskentelyotteesta, joita sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat hyödyntää kohdatessaan isiä kentällä. Sosiaali- ja terveyspalveluihin voi olla integroituna isien kanssa työskentelyyn erikoistunut **isätyöntekijä**, tai isäerityistä sekä sukupuolisensitiivistä työskentelyotetta voivat hyödyntää kaikki alalla työskentelevät. (Miessakit ry, 2019; Katajisto ym., 2020, ss. 28–31)

Miehisyyttä ja isyyttä on tutkittu enenevissä määrin 80-luvulta alkaen. Nykyään on mitä moninaisempia tapoja olla mies sekä isä verrattuna aiempaan, silloisen kulttuurin muovaamaan hyvin kapeaan rooliin (Miessakit ry, n.d.; Mykkänen & Aalto, 2010, ss. 15–38). Moninaisuus ja isänä olemisen tapojen laaja kirjo onkin yksi niistä seikoista, johon isätyö pyrkii kiinnittämään huomiota (Katajisto ym., 2020, ss. 42–46). Voidaan kuitenkin todeta erilaisia lähteitä hyödyntäen, että isät tulevat vielä nykyäänkin ohitetuiksi tai kohdatuiksi jo vanhentuneiden isäkäsitysten mukaisesti useissa eri lapsiperheille suunnatuissa sosiaali- ja terveyspalveluissa (Ahti, 2020, ss. 27–28; Salonen, 2010, ss. 92–94). Tutkimuksissa on saatu viitteitä myös siitä, että sukupuoli voi vaikuttaa siihen, kuinka isät kokevat osallisuutensa toteutuvan näissä palveluissa (Salonen, 2010, ss. 12–15). Isätyöllä halutaankin vaikuttaa

myönteisesti palvelujen kehittymiseen siten, että isien osallistumisen ja osallisuuden esteitä saadaan raivatuksi.

Lempäälässä isätyö ja isätyöntekijä ovat integroituneena **perhekeskuspalveluihin**. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos määrittelee perhekeskuksen ja perhekeskuksen järjestämät palvelut seuraavasti: ”perhekeskus on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta tarjoava monialainen palveluverkosto”.

Nimestään huolimatta perhekeskus ei ole jokin tietty rakennus, josta kaikki palvelut löytyvät, vaan kysymyksessä on palveluverkosto, joka käsittää julkisten palveluiden lisäksi seurakuntien ja kolmannen sektorin tuottamat palvelut. Perhekeskusten tehtävänä on yhteensovittaa palveluita vastaamaan yksilöllisesti perheiden tarpeisiin. Tässä työssä aineiston rajaamiseksi keskityttiin Lempäälän perhekeskuspalveluiden itsensä tuottamiin palveluihin ja perhekeskusverkostosta ainoastaan neuvola ja varhaiskasvatus ovat mukana aineistossa, sillä ne ovat oleellinen osa perheiden kokonaisvaltaiseksi tukemiseksi tehtävää yhteistyötä. Perhekeskuspalveluiden painopistettä pyritään pitämään ennaltaehkäisevissä varhaisen tuen palveluissa. (THL.fi, 2022)

Ennaltaehkäisevät palvelut voidaan jakaa kolmeen luokkaan: laajat ennaltaehkäisevät palvelut, kohdennetut ennaltaehkäisevät palvelut sekä räätälöidyt ennaltaehkäisevät palvelut. Syrjäsen (2012, ss. 25–26) mukaan ennaltaehkäisevä työ kattaa laajasti erilaisia perheiden terveyttä ja hyvinvointia edistäviä monialaisia palveluita. Tässä opinnäytetyössä ennaltaehkäisevillä palveluilla tarkoitetaan perhevalmennusta, äitiys- ja lastenneuvolaa, ensisynnyttäjäperheiden ryhmiä, isätyötä ja isäryhmiä, perhetupia, perheohjausta, vauvaperhetyötä, sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä ja varhaiskasvatuksen sosiaaliohjausta. Opinnäytetyön aikainen kehittämistyö sekä kerätty aineisto keskittyi pääasiassa näihin edellä mainittuihin palveluihin.

Kehittämistyön myötä syntyneiden tavoiteprosessien lisäksi opinnäytetyö kartoitti olemassa olevia hyviä isätyön käytäntöjä, eli nykyisiä prosesseja ja näistä yhdessä syntyi Lempäälän malli isyyden ennaltaehkäisevästä tuesta. Isätyön palvelukokonaisuuden **mallintaminen** antaa kattavan pohjan palveluiden jatkokehittämiseksi, avaa palvelupolkua ammattilaisille myös asiakkaan näkökulmasta sekä jäsentää palvelukokonaisuutta helpommin arvioitavaan muotoon. ”Prosessien mallintaminen on keino havainnollistaa joko nykyistä prosessia tai tavoiteprosessia ja tehdä näkyväksi sen mahdolliset viat ja kehitystarpeet” (Martinsuo & Blomqvist, 2010, ss. 10–14). Ajatus on, että mallintamisen myötä palveluita voidaan toisintaa muissa ympäristöissä. Valmiista mallista on tehty myös visuaalinen esitys, joka on tämän raportin liitteenä (liite 1). Hyvät käytännöt ja kehittämistyön tulokset on pyritty kuvaamaan ja kirjoittamaan auki mahdollisimman selvästi, sillä kuten Martinsuo ja Blomqvist (2010, ss. 10–14) tähdentävät, on mallintamisen yhteydessä tärkeää erottaa toisistaan nyky- ja tavoitetila prosesseja kuvatessa.

Jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa oli kaikille selvää, että kehittämistyöhön halutaan ottaa palveluiden käyttäjät vahvasti mukaan. **Palvelumuotoilu** on tapa kehittää palveluita käyttäjä- ja asiakaslähtöisesti. Palvelumuotoilussa pyritään saavuttamaan lisäarvoa sekä asiakkaille että palvelua tuottavalle taholle. Palveluntuottaja ja asiakkaat työskentelevät yhteisellä rajapinnalla palveluiden kehittämiseksi ja yhteisessä kehittämistyöskentelyssä voi olla mukana myös muita sidosryhmiä. Palvelumuotoilu on sekä menetelmä että lähestymistapa, jonka tavoitteena ovat käyttäjien tarpeiden mukaiset palvelukokonaisuudet sekä palveluiden tehokas tuottaminen vaikuttavalla tavalla. Hyödyllistä palvelumuotoilussa on myös se, että asiakkaiden osallisuus ja toimijuus lisääntyvät ja asiakkaat ovat täten todennäköisesti myös sitoutuneempia palveluihin. (Hietala, 2018, ss. 123–136)

Palvelumuotoiluun liittyy oleellisesti käsite **yhteiskehittäminen**. Yhteiskehittäminen on työkalu, joka sopii täydellisesti palvelumuotoilun perusajatukseen ja tavoitteisiin. Keskeistä on pyrkimys asiakkaiden osallisuuteen kokonaisvaltaisella tavalla. Työskentelytapana

yhteiskehittäminen edistää laadukkaampien palveluiden kehittämisestä ja asiakkaiden osallisuutta. Yhteiskehittämisessä saadaan hyvin laaja kokemuspohja ja paljon näkökulmia, minkä tuottaa riittävän monitahoisen käsityksen kehitettävästä asiasta. Yhteiskehittäminen voi olla hyvinkin arkipäiväistä ja pienimuotoista, jolloin se palvelee jatkuvan palvelumuotoilun prosessia, tai sitten yhteiskehittämisen periaatteita voidaan käyttää laajoissa kehittämisprosesseissa. (Hietala, 2018, ss. 123–136) Isätyön osallisuustyöpajassa oli vahvasti mukana yhteiskehittämisen elementtejä ja dialogisuus määritteli keskustelun laatua, mikä avasi työntekijöillekin osittain uusia maailmoja työstään.

Osallisuustyöpajatyöskentelyn myötä pyrittiin palveluiden kehittämisen lisäksi edistämään lempäläläisten isien **osallisuutta**. Tässä työssä osallisuudella viitataan isien osallisuuteen kaikissa perheille kohdennetuissa palveluissa sekä perheyhteisöissään. Nivala ja Ryytäsen (2019, ss. 138–142) mukaan sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä osallisuuden käsitettä käytetään kuvaamaan yksilön ja yhteisön sekä laajemmin yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Osallisuuden käsitettä perheyhteisöön peilattaessa ymmärrys siitä, miksi esimerkiksi isän osallisuuden kokemus lapsiperheessä olisi niin merkittävää, korostuu. Osallisuuden toteutumiseksi yhteisön tulisi olla sellainen, jossa kaikilla yhteisön jäsenillä on yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa yhteisön asioihin ja valta jakaantuisi tasapuolisesti. Osallisuuden toteutuminen vaatii kaikilta perheenjäseniltä aktiivista osallistumista, myös isältä, ja osallistuakseen kaikkien perheenjäsenten täytyy tuntea kuuluvansa yhteisöön eli perheeseen sekä tuntea tulevansa siinä kuulluksi. Koettua osallisuutta voi seurata tiiviimpi sitoutuminen, jolloin yhteisön jäsenet haluavat todennäköisesti myös olla mukana kehittämässä yhteisöään yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Se, että ihmiset tuntevat kuuluvansa yhteisöönsä ja olevansa yhteydessä yhteisönsä ihmisiin, on merkityksellistä osallisuuden näkökulmasta ja todennäköisesti lisää osallistumista, mikä on yksi osallisuuden toteutumisen ehdoista. Yhteisössä eli tässä yhteydessä perheessä vallitseva avoin, dialoginen, turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri ovat omiaan lisäämään osallisuuden todennäköisyyksiä. Isätyön ja perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta

voidaan kai perustellusti väittää, että osallisuuden edistämisen eteen perheyhteisöissä kannattaa tehdä ennaltaehkäisevästi töitä ja vaikuttavinta tämä työ on useimmiten silloin, kun palveluissa tehdään monialaista, organisaatorajat ylittävää yhteistyötä.

Kuten jo aiemmin johdannossa ja luvussa kaksi mainitsin, on Lempäälässä **palveluintegraatio** eli yhteistyö- ja rajapintatyöskentely erilaisissa perheille kohdennetuissa, ennaltaehkäisevissä palveluissa jo pitkällä. Palveluintegraation määritelmiä on useita, mutta tässä opinnäytetyössä sillä tarkoitetaan horisontaalista integraatiota, joka merkitsee kahden erilaisen organisaation, esimerkiksi sosiaali- ja terveyshuollon palvelusektorien, palvelujen yhdistämistä asiakkaiden tarpeiden vaatimalla tavalla muodostamaan asiakkaan näkökulmasta yhtenäisen palvelukokonaisuuden. (Hujala & Taskinen, 2020, ss. 47–76)

Moniammatillisten tiimien toiminta on tästä hyvä esimerkki, kuten neuvolan ja perheohjauksen yhteistyö vauvaperhetyössä, perhevalmennuksissa sekä ensisynnyttäjäperheiden Akuliina-ryhmissä. Lisäksi erilaiset moniammatilliset ja asiakaslähtöiset palvelupolut, joita perhekeskuspalveluissa asiakkaille räätälöidään, ovat erinomaisia esimerkkejä horisontaalisesta palveluintegraatiosta.

4 Laaja ymmärrys laadukkaan mallin takeena

Opinnäytetyön metodologiset valinnat aiheuttivat tekijälleen muutamia uusia harmaita hiuksia. Kyseessä oli tutkimuksellinen kehittämistyö, jota voisi kutsua itse keksimälläni käsitteellä: osallistuva ja osallistava tutkimus- ja kehittämisprojekti. Aineistoa kertyi oikeastaan kahden opinnäytetyön edestä, sillä palveluita tutkailtiin kahdesta eri näkökulmasta, työntekijän sekä asiakkaan. Työssä käytettiin ainoastaan kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä. Lempäälän perhekeskuspalveluiden työntekijöiden teemahaastatteluilla selvitettiin, mitä hyviä ja toimivia isätyön käytäntöjä palvelut sisältävät sekä miten ne tukevat isyyttä työntekijöiden mielestä. Yhteiskehittämisen elementtejä sisältäneen Lempäälän isätyön osallisuustyöpajatyöskentelyssä puolestaan palveluiden

käyttäjät eli isät saivat tuoda esille, mitkä palvelut ovat heidän kokemuksiansa mukaan merkittäviä isyyden tukemisessa. Työskentelyn aikana isät esittivät myös useita kehittämisen kohteita jo olemassa oleviin palveluihin. Palvelumuotoilu yhteiskehittämiprocessina yhdessä palveluiden käyttäjien kanssa oli omiaan edistämään isien osallisuutta sekä varmistamaan sen, että palvelut vastaavat tulevaisuudessa entistäkin paremmin isien ja perheiden tarpeisiin, mikä lisää palveluiden vaikuttavuutta.

Sanonta kuuluu, että ”ei kahta ilman kolmatta” ja niinpä tässäkin työssä toimi vielä yhtenä aineistonkeruumenetelmänä osallistuva havainnointi, jolla palveluiden kehittämiseen saatiin vielä yksi näkökulma lisää. Havainnointia tehtiin kymmenen viikon ajan Lempäälän perhekeskuspalveluissa huhtikuun 2022 alkupuolelta kesäkuun 2022 puoliväliin, ja havainnot merkittiin havainnointipäiväkirjaan. Päiväkirja täydensi ja ikään kuin yhdisti muita aineistoja, ja täten helpotti opinnäytetyön tulosten synnyttämistä ja johtopäätösten tekemistä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykseksi muodostui:

- Millainen on Lempäälän käyttäjälähtöinen isätyön malli?

Lempäälän isätyön palveluprosessien mallintaminen vaati tässä yhteydessä nykyisten prosessien huolellisen ja laaja-alaisen, monesta näkökulmasta tapahtuneen tarkastelun. Isyyden tukemiseksi Lempäälässä oli kehitetty paljon hyviä käytäntöjä, mutta selkeää isätyön palveluprosessin kuvausta ei ollut ja työntekijöidenkin mielikuvat isätyön kokonaisuudesta olivat suurelta osin jäsentymättömiä. Opinnäytetyön aikana palveluita myös kehitettiin käyttäjälähtöisesti, mikä mahdollisti sen, että työn tuloksena syntyneeseen malliin saatiin sisällytettyä kehittämistyöstä muodostuneet tavoiteprosessit. Mielestäni laadukkaan mallin rakentaminen edellytti monipuolisen aineiston keräämistä ja uskon, että vain yhden näkökulman käyttäminen tässä opinnäytetyössä olisi jättänyt tuloksen vajavaiseksi.

4.1 Aineisto, aineisto, aineisto

Kuten otsikko vihjailee, koostuu opinnäytetyön aineisto oikeastaan kolmesta eri aineistosta ja voidaankin puhua menetelmätriangulaatiosta, jolla tarkoitetaan sitä, että työssä on käytetty useampaa erilaista tutkimus- ja aineistohankintamenetelmää (Eskola & Suoranta, 2015, Triangulaatio-luku). Usean menetelmän käyttö perustui siihen, että työn laadun ja tuloksen kannalta tämä näyttäytyi välttämättömyytenä, eikä Lempäälän isätyön prosesseja olisi vain yhtä menetelmää käyttämällä pystytty mallintamaan luotettavasti.

Työ vaati tutkivaa otetta ja huolellisen perehtymisen jälkeen laadullisista tutkimusmenetelmistä työhön valikoituivat osallistuva havainnointi, työntekijöiden teemahaastattelut ja toimintatutkimus (Eskola & Suoranta, 2015, Aineiston hankinta -luku). Tutkimusmenetelmien valinnassa oli suureksi avuksi pohdinta siitä, kuinka saada mahdollisimman laadukas vastaus kysymykseen siitä, millainen on Lempäälän käyttäjälähtöinen isätyön malli. Pääasiassa kaikki aineisto kerättiin kymmenviikkoisen Lempäälän perhekeskuspalveluissa suoritettun harjoittelun aikana huhti-kesäkuussa 2022, ainoastaan yksi työntekijähaastattelu venyi heinäkuulle.

4.1.1 Työntekijöiden teemahaastattelut

Ensimmäinen osa aineistosta koostuu kahdeksasta Lempäälän perhekeskuksen ja neuvolan sekä varhaiskasvatuksen työntekijän teemahaastattelusta. Teemat on kysymyksissä määriteltä, mutta järjestys ja laajuus voivat muuttua haastattelusta toiseen, kunhan kaikki teemat tulevat käytyä kaikkien haastateltavien kanssa läpi (Eskola & Suoranta, 2015, Aineiston hankinta -luku). Haastateltavat työntekijät valikoituivat palveluiden eri osa-alueilta, ja jokaisella oli jokin kosketuspinta isyyden ennaltaehkäisevään tukemiseen työssään. Kaikilla oli samat kysymykset, jotka toimitettiin haastateltaville etukäteen. Kysymyksiä oli seitsemän, mutta kysymyksiä olisi voinut olla vain neljä, sillä ensimmäisen

taustoittavan kysymyksen jälkeen toisessa, kolmannessa ja neljännessä kysymyksessä oli yhtenevä teema: mitkä palvelut olivat työntekijöiden mielestä merkityksellisimpiä isyyden tukemisessa sekä miten isyyttä näissä palveluissa tuetaan. Yhteneväinen teema oli myös kysymyksissä viisi ja kuusi: miksi työntekijöiden mielestä isyyden tukeminen on tärkeää sekä mitä merkitystä isyyden tukemisella työntekijöiden mielestä on perheiden kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Viimeisellä eli seitsemännellä kysymyksellä pyrittiin kartoittamaan työntekijöiden havaitsemia kehittämistarpeita isyyden tukemiseen liittyen. Haastattelun teemat olivat siis seuraavat:

1. Missä palveluissa työskentelet?
2. Kuinka isyyttä tuetaan ennaltaehkäisevästi niissä palveluissa, joita edustat?
3. Luettele isätyön näkökulmasta mielestäsi merkityksellisimmät Lempäälän perhekeskuspalvelut.
4. Kuinka ennaltaehkäisevä isyyden tukeminen mainitsemissasi palveluissa ilmenee?
5. Näetkö isätyön tärkeänä, ja jos näet, niin miksi se on mielestäsi tärkeää?
6. Mikä merkitys ennaltaehkäisevällä isyyden tuella voisi mielestäsi olla perheiden kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille?
7. Kuinka kehittäisit Lempäälän perhekeskuspalveluiden isätyötä sekä omaa osaamistasi isyyden tukemisen näkökulmasta?

Työntekijöiden haastattelut suoritettiin Teams-sovelluksella, ja litteroinnin apuna käytettiin sovelluksen transkriptio-ominaisuutta. Ominaisuus vaati toimiakseen selkeää kieltä, eikä se

kyennyt muokkaamaan puhetta tekstiksi virheettömästi mutta virheet oli helppo korjata jälkikäteen. Neljässä haastattelussa transkriptio ei toiminut, ja näissä oli tyytyminen haastattelun taltioimisen jälkeen litteroida keskustelu tavanomaisin keinoin. Litteroidessa käytettiin valikoivaa litterointia eli virallisemmin referoivaa litterointia jossa keskitytään haastattelun keskeiseen sisältöön ja litteroija voi tiivistää keskustelun käsittämään työn tuloksen kannalta oleelliset asiat (Tampereen yliopisto, n.d.). Niiltä osin litterointi tapahtui sanasta sanaan, kun ajatuksena oli mahdollisesti tehdä haastattelun osista suoria lainauksia opinnäytetyön raporttiin. Litteroitua aineistoa teemahaastatteluista kertyi 35 A4-sivua, vaikka osa haastatteluista litteroitiin valikoiden ja litteroinnissa käytettiin fonttia 11 sekä yhden rivin riviväliä.

4.1.2 Isätyön osallisuustyöpajatyöskentely

Osallisuustyöpajatyöskentelyn aikana Lempäälän isätyötä pyrittiin arvioimaan ja kehittämään yhdessä isätyötä tekevien sosiaaliohjaajien sekä palvelun käyttäjien eli isien kanssa. Yhteiskehittämisessä isien kokemukset ja ajatukset olivat tärkeässä roolissa ja isät olivat prosessissa tasavertaisia muiden toimijoiden kanssa. Tämä osuus opinnäytetyön aineiston hankinnasta sisälsi toimintatutkimuksen elementtejä eli myös tutkija itse oli aktiivinen osallistuja työskentelyssä. Eskola ja Suoranta (2015, Toimintatutkimus -luku) jakavat toimintatutkimuksen kolmeen kategoriaan: toimintatutkimukseen, yhteistoiminnalliseen toimintatutkimukseen sekä osallistuvaan toimintatutkimukseen. Toimintatutkimusta määritellessä tutkija nähdään aktiivisen osallistujan roolissa ulkopuolisen havainnoijan sijaan. Keskeistä menetelmässä on myös tutkittavan aiheen tai ongelman käytännönläheisyys. Osallisuustyöpajatyöskentelyssä useimmat keskeisimmistä toimintatutkimuksen määritelmän kriteereistä täyttyivät.

Osallisuustyöpajoja oli kevään 2022 aikana kaksi, 28.4. sekä 18.5. Pajoihin kutsuttiin seitsemän isää sähköpostitse ja kutsutut valikoituivat Lempäälän isäryhmän postituslistalta

sen perusteella, kuinka laajasti he olivat palveluita käyttäneet. Tavoite työskentelyssä oli saada kerättyä mahdollisimman laajasti isien kokemuksia ja ajatuksia erilaisista lapsiperheille kohdennetuista ennaltaehkäisevistä palveluista sekä näiden palveluiden kehittämisestä. Ensimmäisellä työpajalla isät saivat kertoa palveluista, joiden he olivat kokeneet tukeneen heidän isyytensä. Ensin isät kirjoittivat posti it -lapuille isyyden tukemisen näkökulmasta merkitykselliseksi kokemansa palvelut. Tämän jälkeen näistä käytiin keskustelua, jossa isät avasivat kokemuksiaan ja pohtivat näiden palveluiden merkitystä isyyteensä. Seuraavalla kerralla isien kirjoittamat posti it -laput teemoiteltiin palveluittain fläppipaperille tilan seinälle ja isät saivat käydä palauttelemassa mieliinsä edellisen työpajan aiheita ja lisätä tussilla kehittämistarpeita jokaisen teeman eli palvelun alle. Palveluiden kehittämistarpeiden listaamisen lisäksi isät pystyivät listaamaan myös muita kehittämistarpeita isyyden tukemiseen liittyen. Tämän jälkeen kävimme palveluista ja kehittämistarpeista yhteistä keskustelua, minkä aikana isät vielä syvensivät ajatuksiaan palvelukokemuksista ja kehittämistarpeista. Molempien työpajojen keskustelut taltioitiin matkapuhelimen ääninauhurilla. Ääninauhat litteroitiin käyttämällä näidenkin kohdalla referoivaa litterointia, ja litteroitua aineistoa kertyi osallisuustyöpajoilta yhdeksän A4-sivua fontilla 11, rivivälillä 1.

4.1.3 Osallistuva havainnointi

Opinnäytetyössä katsottiin tarpeelliseksi käyttää kolmatta aineistonkeruumenetelmää, joka oli osallistuva havainnointi. Havainnointia dokumentoitiin havainnointipäiväkirjaan, joka muodosti viimeisen osan aineistosta. Päiväkirja täydensi muita aineistoja, ja siitä oli paljon apua opinnäytetyön tuloksena syntyneen Lempäälän isätyön mallin muodostamisessa.

Havainnointipäiväkirjan sisältö muodostui työharjoittelun aikana joistakin perhekeskuspalveluverkoston työntekijöiden kanssa käydyistä ”kahvipöytäkeskusteluista” sekä perhetupien ja isäryhmän yhteydessä lempääläisten isien kanssa toteutuneiden tapaamisten spontaaneista porinatuokioista, minkä myötä kolme isää

osallisuustyöpajatyöskentelyn ulkopuolelta pääsivät osallisiksi kehittämistyöstä ja saivat opinnäytetyössä äänensä kuuluvaksi. Lisäksi havainnointipäiväkirjaan kertyi muutamia merkintöjä havainnoista palvelujen kehittämiseksi, ja ne olivat lopulta linjassa sekä isien että työntekijöiden kokemusten ja kehittämisideoiden kanssa.

4.2 Tutkimuseettiset periaatteet

Opinnäytetyö vaati tutkimusluvan, jonka Lempäälän tuolloinen hyvinvointijohtaja ja nykyinen Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden palvelulinjajohtaja Titta Pelttari myönsi. Tutkimuslupa haettiin ajalle 1.4.2022–31.12.2022. Lisäksi aineiston kerääminen osallisuustyöpajojen aikana vaati tutkimussuostumuksen työskentelyyn osallistuneilta ideoiltaan. Aineistokeruussa osallisuustyöpajatyöskentelyyn osallistuneista kertyi epäsuoria henkilötietoja, kuten nauhoitettua ääntä. Osallistujat informoitiin ensimmäisen tapaamisen yhteydessä. Osallistujille toimitettiin tietosuojailmoitus ja samalla kerättiin suostumus tutkimukseen. Tutkimuksen anonymisoitua aineistoa säilytetään opiskelijan henkilökohtaisella kovalevyllä ja varmuuskopiota ulkoisella kovalevyllä sekä OneDrive -pilvipalvelussa. Aineisto anonymisoitiin työn tilaajan ohjeistusten mukaan litteroinnin yhteydessä ja alkuperäiset haastatteluiden sekä osallisuustyöpajatyöskentelyn taltioinnit poistetaan kaikista sijainneistaan 31.12.2022 mennessä.

Opinnäytetyön aikana kertynyttä aineistoa käytetään ainoastaan tässä opinnäytetyössä, mutta sitä säilytetään työn laatijan henkilökohtaisella kovalevyllä sekä varmuuskopiota opiskelijan henkilökohtaisella ulkoisella kovalevyllä vielä vuosi työn hyväksymisen jälkeen, jotta opinnäytetyön tulokset voidaan tarvittaessa tarkastaa. Muutoin vain työn laatija pääsee järjestelmien tietoihin käsiksi ja aineistoa säilytetään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen. Määräajan umpeuduttua opiskelija on sitoutunut hävittämään kertyneen aineiston HAMKin ja työn tilaajan ohjeistuksien mukaisesti.

4.3 Aineiston teemoittelu ja tyypittely

Tapoja aineiston analysoimiseksi on laajalti, ja tässä viidakossa suunnistaminen vaatisi jonkinlaisen kompassin. Eskola ja Suoranta (2015, Analyysitavat-luku) kuvaavat analyysimenetelmiä jotenkin sen suuntaisesti, että aineisto itse tutkimuskysymys peilinään valitsee lopulta analyysimenetelmänsä eikä analyysimenetelmää tai -menetelmiä voi ennen aineiston keräämistä päättää kovin tarkkarajaisesti. Eskolan ja Suorannan (2015, Analyysitavat-luku) ohjeita noudattamalla tässäkin tapauksessa löytyi tapa analysoida aineistoa siten, että aineiston avulla kyettiin vastaamaan tutkimuskysymykseen.

Analyysi tehtiin kaikille kolmelle aineistolle erikseen. Havainnointipäiväkirjaa ei oikeastaan analysoitu millään tavalla, vaan se toimi tulosten synnyttämisessä ja perusteluissa täydentävänä aineistona. Ensimmäisessä vaiheessa analysoitiin teemahaastatteluiden tekstit. Haastattelukysymyksiä oli seitsemän, mutta kuten jo luvussa 4.1 mainitsin, kysymyksissä 2–4 oli teemoissa samankaltaisuutta. Kysymykset viisi ja kuusi käsittelivät myös samankaltaista teemaa. Viimeinen kysymys koski palveluiden kehittämistä isätyön näkökulmasta. Ensimmäinen taustoittava kysymys oli lopulta tulosten näkökulmasta turha. Haastattelutilanteet olivat hyvin keskustelunomaisia, kuten teemahaastatteluiden luonteeseen kuuluukin. Keskustelut eivät täysin noudattaneet kysymysten järjestystä, mikä piti huomioida analyysivaiheessa, ettei oleellisia oivalluksia olisi jäänyt poimimatta teemoitteluun ja tyypittelyyn mukaan (Eskola & Suoranta, 2015, Aineiston hankinta -luku).

Kysymysten 2–4 vastaukset analysoitiin yhdessä ja teemoiteltiin. Teemoittelun tarkoituksena oli tunnistaa aineistossa toistuvat teemat, jotka ovat tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia (ks. luku 4). Haastateltavien nimeämät palvelut toimivat luonnollisina teemoina, minkä jälkeen vastauksia vielä tyypiteltiin sen selvittämiseksi, minkä tyyppisesti isyyttä näissä

nimetyissä palveluissa tuetaan. Tyypittelyn myötä aineistosta on löydettävissä samankaltaisuudet, jotka jakautuvat tyyppeihin, eli tässä tapauksessa isyyden tukemisen muotoihin Lempäälän perhekeskuspalveluissa (Eskola & Suoranta, 2015, Analyysitavat -luku). Kysymyksiin viisi ja kuusi liittyneet vastaukset teemoiteltiin myös, jotta löydettiin vastauksista perusteluja sille, miksi isätyötä on työntekijöiden mukaan hyödyllistä tehdä. Työntekijöiden vastaukset viimeiseen kysymykseen olivat melko yhteneväisiä, ja näistä oli helppo löytää yhdistäviä tekijöitä ilman teemoitteluakin.

Analyysin toisessa vaiheessa keskityttiin Lempäälän isätyön osallisuustyöpajatyöskentelyn aikana kertyneeseen aineistoon. Kuten haastatteluissa, analyysimenetelmäksi valikoitui teemoittelu, jotta eri aineistot olisivat keskenään vertailtavissa paremmin ja yhdistettävissä isätyön mallia rakennettaessa. Oikeastaan aineiston teemoittelu tapahtui jo toisen osallisuustyöpajatapaamisen alussa, kun isien edellisellä kerralla tuottamat aiheet otsikoitiin olemassa olevien palveluiden mukaan, joihin nämä selvästi liittyivät. Teemojen alateemoiksi analyysissä muodostuivat kulloisenkin palvelun arviointi ja kehittäminen. Palveluiden tarkastelu toisistaan erillään antoi kehittämistyöhön palvelukohtaista ymmärrystä näiden kehittämistarpeista. Täten myös isien perustelut sille, miksi he ovat kokeneet tietyn palvelun merkitykselliseksi isyyden tukemisen näkökulmasta, oli helposti aineistosta erotettavissa.

5 Isyyden tukemisen muodot ja merkitykset sekä nykyiset prosessit ja tavoiteprosessit

Aineistojen analyysin jälkeen oli selkeää, että aineistoista nousseet teemat koskien merkityksellisiä palveluita isyyden ennaltaehkäisevän tukemisen näkökulmasta olivat kaikissa aineiston osissa melko yhteneväisiä ja myös havainnointipäiväkirjan perusteella odotettuja. Aineistojen keskinäisessä vertailussa löytyi tosin pari poikkeamaa, jotka selittynevät sillä, että työntekijöillä oli luonnollisesti laajempi ymmärrys erilaisista lapsiperheille kohdennetuista palveluista kuin osallisuustyöpajatyöskentelyyn valikoituneilla isillä, jotka

tarkastelivat palveluita vain omien kokemustensa perusteella eivätkä välttämättä olleet tulleet tutuiksi kaikkien palveluiden kanssa. Tästä huolimatta osallisuustyöpajoilta kerätyssä aineistossa toistuivat vauvaperhetyötä ja perhetyötä lukuun ottamatta kaikki samat teemat eli palvelut kuin työntekijöiden teemahaastatteluista saadussa aineistossakin. Työntekijöiden haastatteluista oli lisäksi havaittavissa, että isyyttä tuetaan palveluiden ohella myös pitämällä isäpuhetta yllä erilaisissa verkostoissa ja palaverissa. Havainnointipäiväkirjaan kirjatut havainnot tukivat analyysin tuloksia.

Teemoittelun jälkeen kysymyksiin 2–4 liittyneet vastaukset tyypiteltiin sen selvittämiseksi, kuinka isyyttä tuetaan ennaltaehkäisevästi Lempäälän perhekeskuspalveluissa sekä osassa sen verkostoja. Tyyppejä olisi löytynyt vastauksista useitakin, mutta tulosten näkökulmasta tyyppien jakaminen pienempiin, suppeampiin osa-alueisiin ei näyttäytynyt välttämättömältä. Tyypittelyn perusajatus myös on, että maalataan suurehkolla pensselillä eikä nyperretä pienten yksityiskohtien kanssa (Eskola & Suoranta, 2015, Analyysitavat -luku).

5.1 Tyypittelyn myötä erottui neljä isyyden tukemisen muotoa

Tyypittelyn myötä erottui neljä erilaista tapaa tukea isyyttä ennaltaehkäisevästi:

1. Isille kohdennetut palvelut
2. Isille suunnatut sisällöt perheille kohdennetuissa palveluissa
3. Isät huomioiva työskentelyote perheille kohdennetuissa palveluissa isää kohdatessa
4. Vaikuttamistyö organisaation sisällä ja erilaisissa verkostoissa, isäpuhe

Palvelut, jotka on selkeästi kohdennettu isille ja joissa isyyden tukeminen on sen kyseisen palvelun ydintehtävä, oli helppo tunnistaa isätyöksi ja isyyden tukemiseksi. Yksi työntekijä kommentoi isäryhmiä seuraavasti:

Sitten isäryhmä on sitä isyyttä tukevaa ja huomioivaa kaikella tapaa.

Pelkästään isille kohdennettuja palveluita ei Lempäälässäkään juuri ole. Tarvelähtöisesti noin kymmenen vuotta sitten käynnistetty perhekeskuspalveluiden isäryhmä on saanut alkunsa perhetuvilla käyneiden isien toiveesta. Eli palveluita on Lempäälässä aiemminkin kehitetty käyttäjälähtöisesti. Isätyöntekijän työparinsa kanssa vetämissä isäryhmissä on sekä isien keskinäisiä tapaamisia että isä-lapsi-ryhmiä. Lisäksi Lempäälän isätyöntekijä on yhteistyössä FinFami ry:n kanssa pyörittänyt ITUA-hankkeen myötä puolison tai lapsen mielenterveys- tai päihdeongelmien vuoksi tukea tarvitsevien isien isäryhmää.

Isäryhmät on siis käynnistetty perhetupien toiminnan pohjalta ja lopulta eriytyneet omaksi palvelukseksi. Lisäksi isä on Lempäälässä tuettu kehittämällä eri palveluihin isille kohdennettuja sisältöjä, mikä sekin on konkreettisuutensa vuoksi helposti tunnistettavissa isätyöksi. Neuvolan perhevalmennuksen yhteydessä pidettäviä isyystunteja on Lempäälässä pitänyt isätyöntekijä jo vuodesta 1995 alkaen, alkuun ostopalveluna ja viimeisten vuosien aikana osana perhekeskuksen tuottamia palveluita.

Joo, meillä on lisäksi vielä tällainen isätunti kaikille ensimmäistä kertaa isäksi tuleville, eli on mahdollista päästä meidän kunnan isätyöntekijän tällaiseen ryhmämuotoiseen hyvin keskustelemaan valmennukseen.

Neuvolan perhevalmennuksen jatkumoksi kehitetyt ensisynnyttäjäperheiden Akuliina-ryhmät ovat toimineet Lempäälässä jo noin 20 vuotta. Kuusi kertaa kokoontuvat ryhmät suunniteltiin alkujaan vastaamaan enemmän äitien tarpeita ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen, mutta viime aikoina isä on huomioitu tässäkin palvelussa koko ajan paremmin. Isien osallistumisen esteitä on purettu ryhmän ensimmäisen ja viimeisen tapaamisen osalta, muuttamalla ajankohtaa paremmin työssäkäyville isille sopivaksi ilta-ajaksi. Lisäksi varsinkin viimeisen kerran sisältö on suunniteltu palvelemaan myös isien tarpeita.

Lempäälässä on tällaiset Akuliina-ryhmät ensisynnyttäjälle, joihin sitten tota niinku, jotka on ollut aika äitikeskeisiä, mutta niissä on sitten kuultu nyt

enemmän tuota, enemmän sitten tuota koko perhettä ja sitä kautta myös tullut se tota niinku toive esille, että isät huomioitaisiin myös niinku sitä kautta paremmin.

Akuliina-ryhmissä kaksi tapaamiskertaa on järjestetty ilta-aikaan, jotta isätkin pääsisivät töiltään osallistumaan halutessaan. Akuliinassa ensimmäisellä kerralla käydään molempien vanhempien synnytys- ja vanhemmuuskokemusta läpi ja viimeisellä parisuhdekerralla keskitytään parisuhteen tukemiseen ja tuolloin isätyöntekijä on mukana.

Myös varhaiskasvatuksessa sekä perhetuvilla on isyyden tukemista mietitty toiminnassa ja käytännöissä. Esimerkiksi perhetuvilla on säännöllisesti teematupia, joihin isät ovat tervetulleita ja voivat toivoa heitä koskevia teemoja näille kerroille. Varhaiskasvatuksessa on laadittu lomake, jonka tukemana työntekijä pystyy mahdollisen vanhempien eron jälkeen huomioimaan työssään sen mahdollisen etävanhemman, joka useimmiten on isä. Joskus varhaiskasvatusyksiköissä on järjestetty isäkahviloita, mutta tämä toiminta on ollut henkilöitynyttä eikä näin ollen osana varhaiskasvatuksen laajempaa toimintaa. Perhetuvilla ja varhaiskasvatuksessa yksi tärkeä isyyden tukemisen muoto on palveluohjauksellinen työskentelyote, minkä ansiosta työntekijöillä parhaassa tapauksessa voisi olla käsitys kaikista isille kohdennetuista kunnan, seurakunnan ja järjestöjen palveluista, jolloin he voisivat ohjata isiä näiden palveluiden piiriin. Varhaiskasvatuksessa haasteeksi palveluohjauksellisen työskentelyotteen vakiintumisessa on muodostunut henkilökunnan vaihtuvuus.

Tietoisuus myös järjestöjen tuottamista palveluista esimerkiksi Miessakkien tuottamista palveluista on tärkeää isyyden tukemisen näkökulmasta. Eri työntekijöiden, eri yksiköissä tekemä palveluohjaus on tärkeää isyyden tukemista.

Kaikki haastatellut työntekijät tuntuivat tunnistaneen laajasti, että isyys on murroksessa ja tämä tulisi ottaa huomioon kaikissa palveluissa ja palvelutilanteissa, ettei tahattomasti välitettäisi isälle sanatonta viestiä, että tämän vanhemmuus olisi jotenkin toissijaista, ja että hiljalleen opittaisi pois aiemmin vallalla olleesta äitikeskeisestä toimintakulttuurista. Osallistuvan havainnoinnin yhteydessä tehtyjen havaintojen sekä työntekijöiden haastatteluiden perusteella isät huomioivan työskentelyotteen rooli isätyön kokonaisuudessa näyttäytyi merkittävänä ja tämän osalta lapsiperheiden palveluissa on edelleen valtavasti hyödyntämätöntä potentiaalia jäljellä. Oman isätyöntekijän myötä Lempäälässä tähän on kiinnitetty jo hyvin huomiota, mutta isät huomioiva työskentelyote on levinnyt palveluissa pikemminkin omalla painollaan kuin suunnitelmallisesti.

Tasavertaisuus ajattelu. Aiemmin kun olen ollut lastensuojelussa töissä, niin törmäsi tilanteisiin, missä sovittu palaveri saatettiin perua, jos äiti ei päässyt paikalle, mutta tilanteet, missä isä ei päässyt paikalle, olivat työntekijöille aivan fine.

Työntekijöiden vastauksista tuli usein esiin, että isää pyritään huomioimaan tasavertaisesti äidin kanssa ja että tähän pyritään tietoisesti kiinnittämään huomiota.

Molempien vanhempien tasavertainen huomioiminen eri palveluissa on se ydinjuttu.

Me usein pyydetään se tulevan vauvan toinenkin vanhempi tänne neuvolaan mukaan. Eli me nähdään jo heti siitä alusta lähtien, että on tärkeää ottaa ne isät mukaan tänne neuvolaan ja ikään kuin aletaan samalla lailla kuin äitejä valmentaa siihen äitiyteen, niin aletaan isejä sitten valmentaa siihen isyyteen.

Perhetuvilla ilmapiiri on sellainen, että molemmat vanhemmat ovat sinne tervetulleita

Vastauksissa ilmeni myös, että yritetään ymmärtää isän erilaista tapaa olla vanhempi äitiin verraten sekä miesten mahdollisesti naisista poikkeavaa ja erilaista vuorovaikutustyyliä eri palvelutilanteissa.

Kuunnellaan ja annetaan tilaa molempien vanhempien äänelle, ja jos se ei sieltä luonnostaan tule, niin työntekijä silleen sensitiivisesti kyselemällä voi isänkin äänen kuulumisen mahdollistaa.

Kyllä ne isät mun mielestä huomioidaan ja isät on kertoneet olleensa tyytyväisiä, että hekin pääsivät osallistumaan keskusteluun. Sitten niitä itsejä tuli seuraavillekin kerroille ja niiltä kerroilta on tullut hyvää palautetta, missä ne saa olla aktiivisia siinä keskustelussa.

Mutta kyllä se isäpuheen muistaminen ja muistuttaminen on tärkeätä ja ylipäättään niinku miesten kanssa työskentely, niin se niinku nousee aika ajoin ja se on teema, joka ei ole kuitenkaan niinku poistunut tästä, että me niinku tunnistettaisiin sitä, mitä erityistä on isien kanssa työskentelyssä.

Työntekijöiden haastatteluissa ilmeni, että isää huomioiva työskentelyote sisältää myös emansipatorisia elementtejä. Työntekijät olivat työssään havainneet äitien olevan joskus isän aktiivisemmän roolin esteenä ja he pyrkivät saamaan tähän muutosta äitien kanssa aiheesta keskustelemalla eli tavallaan olivat pyrkineet ravistelemaan niitä äitien ajatuksia, jotta he pystyisivät päästämään irti isän roolia kahlitsevista ajatus- ja toimintamalleista.

On tärkeää kiinnittää huomiota, kun äitien kanssa ollaan tekemisissä siihen, että nämä antavat isälle tilaa ottaa sitä isän roolia siinä perheessä. Äiti usein tekee niitä asioita vauvan kanssa ja saattaa pitää sitä isää vähän ulkopuolella ja sitten myöhemmin on ihan purjeessa sen vauvan kanssa, että me naiset ei

sorruttaisi siihen, että omitaan se vauva ensin ja sitten myöhemmin ihmetellään, kun se isä ei auta meitä.

Työntekijät tunnistivat myös sen, että ei se isien ääni aina palveluissakaan kuulu ja isät huomioivaa työskentelyotetta tulisi vaalia sen vuoksikin, että työntekijät voisivat tietoisesti kiinnittää toimintatapoihinsa huomiota.

Isiltä on tullut eri palveluissa sitä viestiä, että aina vaan kuullaan sitä äitiä, niin nykyään koitan miettiä, että se isänkin mielipiteen tärkeys ja se, että ne isätkin tuottaa sitä tietoa siitä perheen tilanteesta, on tärkeitä, mutta siinä on tekemistä, että sen isänkin muistaa sieltä nostaa ylös. Palveluissa isän roolin tärkeyden muistaminen ja pyrkimys siihen, että isällä on tunne, että tulee kuulluksi. Se isän ääni ei ehkä näissäkään palveluissa ole aina tullut kuulluksi.

Tärkeä tapa tukea isyyttä Lempäälässä on isäpuhe organisaation sisällä ja erilaisissa verkostoissa. Lempäälän isätyöntekijä työskentelee erilaisilla rajapinnoilla ja on mukana useissa kehittämistyöryhmissä, jolloin hänen on mahdollista tehdä laajaa vaikuttamistyötä isien osallisuuden edistämiseksi kunnan sote-organisaatioissa sekä järjestöjen ja seurakunnan kanssa tehtävän yhteistyön puitteissa.

Näkisin silleen, että oma rooli on sellainen, että kun niin pitkään on tehnyt isätyötä, niin se on mukana näissä keskusteluissa ja vuorovaikutuksessa muiden ammattilaisten kanssa tulee esiin.

Se on aika tärkeä asia niinku niille isille, että tämmöisissä verkostopalavereissa olisi myös sitä miesnäkökulmaa, että usein me ollaan kaikki terveyspuolen ja sosiaalipuolen ihmiset, niin me ollaan naisia, niin se on aika tärkeitä, että siellä olisi myöskin semmoinen isätyön näkökulma esillä.

5.2 Isätyön merkityksiä

Miksi isätyö on tärkeää ja mikä merkitys sillä voi olla perheiden kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille? Työntekijöiden haastatteluissa kysymysten viisi ja kuusi teemat aiheuttivat runsaasti keskustelua ja pohdintaa. Kaikkien oli helppo sanoa, että kokevat isätyön tärkeänä, mutta hankalampaa oli sanoittaa sitä, miksi isätyö on merkityksellistä ja mitä erilaisia merkityksiä isätyöllä voi olla esimerkiksi perheiden kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Jälkimmäiseen toi helpotusta systeemiajattelu, joka auttoi pilkkomaan ja ymmärtämään asiaa paremmin. Kysymysten lomassa käytiin useamman vastaajan kanssa keskustelua myös siitä, kuinka hyödyllistä olisi pohtia tekemänsä työn merkityksiä syvällisesti aika ajoin. Vastauksista nousi selvästi viisi teemaa, jotka olivat emansipaatio, isän hyvinvointi, äidin hyvinvointi, lasten hyvinvointi ja suojaava tekijä erotilanteissa.

Varsinkin emansipatorinen orientaatio korostui työntekijöiden puheissa, kun isätyön merkityksiä pohdittiin. Työntekijät näkivät, että isätyöllä pystytään herättelemään tietoisia prosesseja, jotka mahdollistavat uudenlaisia ajattelu- ja toimintamalleja niin isien kuin äitienkin keskuudessa sekä laajemmin myös yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla. Isätkin kertoivat esimerkkejä siitä, kuinka muiden muassa parisuhdeilla kuullut kauniit sanat parisuhteesta, perhevalmennuksen isyyystunneilla käyty keskustelu tai isätyöntekijän jokin lausahdus isäryhmän yhteydessä oli käynnistänyt heissä tietoisia prosesseja ja he olivat havahtuneet näkemään erilaisia valinnan mahdollisuuksia isyydessään ja parisuhteessaan. Eli sen sijaan, että he olisivat jatkaneet tilanteisiin ajautumista ja reaktiivista, tiedostamatonta toimintaansa, he olivat alkaneet tehdä tietoisia valintoja ja kokeneet tämän vaikuttaneen hyvin positiivisesti elämäänsä, isyyteensä ja parisuhteeseensäkin.

5.2.1 Emansipatorinen orientaatio korostuu

Kaikissa työntekijöiden haastatteluissa tuli vähintäänkin yhdestä näkökulmasta esiin pyrkimys emansipaatioon. Työntekijät muun muassa kuvasivat sitä, kuinka isät tulisi saada rohkaistua ja motivoitua ottamaan omannäköistä ja aktiivista roolia isyydessään sekä ymmärtämään roolinsa tärkeys perheessä ja lapsenhoidossa jo varhaisessa vaiheessa. Työntekijät kertoivat myös esimerkkejä siitä, kuinka isät saattavat joskus toteuttaa melko sokeastikin omaksumaansa isän mallia, joka on ylisukupolvisesti siirtynyt heille, eikä isällä ole ollut välttämättä keinoja toteuttaa osallistuvampaa isyyttä, mikä on saattanut luoda kitkaa vanhempien välille. Tilanteet on saatu usein paranemaan käymällä keskusteluja, jotka ovat saaneet isät kyseenalaistamaan omaksumansa mallin, jolloin he ovat tietoisesti lähteneet kehittämään itseään haluamaansa suuntaan suhteessa vanhemmuuteensa.

Malli on ollut vähän semmoinen ulkopuolinen, niin hän ei osannut sitten jotenkin. Äiti vähän turhautui sitten siihen, kun ei isältä löytynytäkään roolia ja apua niihin töihin.

Työskentelyn myötä isä on avautunut aivan eri lailla, osaa puhua ja jopa niinku osaa nimetä tunteita. Me ollaan vähän semmoisia korttejakin käytetty, noita tunnekortteja, hyvän mielen kortteja, että hän niinku pystyy niitten avulla aika paljon niin kuin sanottamaan asioita, että huomaa, että hänen vanhemmuuteensa on avautunut tosi, tosi paljon.

Useimmissa työntekijöiden vastauksissa esille nousi voimakas tahto mahdollistaa muutosta ja lyödä lovea ylisukupolvisen vanhemmuuden mallin siirtymiseen suoraan sellaisenaan ilman tietoista ajattelu- ja toimintamallien puntarointia. Isyyden murroksesta on puhuttu jo pitkään ja nyt tarve isät ”vapauttavalle” toiminnalle on ilmeinen, sillä työntekijöiden haastatteluihin pohjaavassa aineiston osassa oli erittäin paljon emansipaatioon viittaavia lausuntoja.

Mielenkiintoista oli, että isätkin toivat runsaasti esille kokemuksiaan sisäisistä emansipaatioprosesseistaan, joiden käynnistäjänä Lempäälän isätyö oli toiminut.

Tärkeä asia isätyössä on siirtää eteenpäin sitä muutoksen mahdollisuutta. Jokaisella on lapsuudesta kokemuksia sellaisesta vanhemmuudesta, jota ei halua siirtää eteenpäin, että iselle avautuu mahdollisuus toimia eri lailla kuin omat isänsä ja tulla osaksi sitä perheyhteisöä ja luoda siihen lapseen elämänmittainen suhde.

Nykyiseillä on mahdollisuus uudistua ja eheytyä, mikä tuo tasapainoa sinne perheeseen ja parisuhteeseen, ja mikä mahdollistaa lapsille turvallisen kasvuympäristön. Isyys on yhteiskunnallisten muutosten myötä muuttunut ja vanhemmuus jakautuu nykyään tasapuolisemmin isälle ja äidille. Isätyön avulla luodaan miehille mahdollisuuksia katkoa sukupolvien välisiä ketjuja, että miehet uskaltaa ottaa siinä isänä olemisessa roolia ja kokea sitä kiintymystä lapseen ja päästä mukaan siihen perheen ytimeen, josta äidit on päässeet aiemmin enemmän osalliseksi.

Ja tota tietenkin myös antaa sitten mallia myöhemmin niille tulevaisuuden isille ja miksei myös tulevaisuuden äideille, että millä eri tavoilla niin tätä isyyttä voi sitte hoitaa.

Kuten aiemmin luvussa 3.1.2 mainittiin, Paulo Freire piti tärkeänä, että ”sorrettujen” lisäksi myös ”sortajien” pitäisi vapautua ”sortoa” ylläpitävistä kahleistaan (Nivala & Ryynänen, 2019, s. 154). Tässä yhteydessä ”sortajilla” viitataan perheen äitiin ja muuhun perheyhteisöön sekä sote-ammattilaisiin. Osallisuustyöpajatyöskentelyyn osallistuneiden isien puheissa ”sorto” ei esiintynyt, mutta työntekijöillä oli runsaasti kokemuksia siitä, kuinka perheen äiti oli ollut usein tahattomasti esteenä isän aktiivisemmalle roolille perheessä ja joissakin tapauksissa jopa siinä määrin, että isä oli jätetty tai jättytynyt perheyhteisön

laitamille toteuttamaan vain äidin ohjeita, millä oli ollut pidemmällä aikavälillä kovinkin negatiivisia seuraamuksia perhedynamiikalle. Esimerkkejä oli myös siitä, että osallistuvat ja aktiiviset isät olivat joutuneet perustelemaan isovanhemmille toimintaansa, kun nämä olivat ajatelleet isän pitävän kiinni perinteisemmästä isän roolista, jollaiseen olivat itse tottuneet.

Isyyden tukemisen näkökulmasta keskustelut äitien kanssa siitä, että isällä voi olla erilainen tapa toimia joissakin asioissa lapsen hoidossa, ei tarkoita sitä, että se isän tapa olisi jotenkin väärä tai huonompi. Äiti saattaa tiedostamatta kaivaa omaa kuoppaansa ja tulee vahvistaneeksi isän epävarmuutta.

Äideille tarvitaan sitä puhetta, että se isä pitäisi ottaa mukaan siihen vauvan hoitoon ja izeille sitten sitä vahvistusta, kun kumpikaan ei tee sitä tahallaan, vaan siihen tavallaan ajaudutaan.

Työntekijät pitivät miltei säännön mukaisesti tärkeänä myös sitä, että työntekijät itse pohtisivat tietoisesti ajattelu- ja toimintamallejaan isyyteen liittyen. Isätyötä ja isät huomioivaa työskentelyotetta arvostettiin naistyöntekijöiden keskuudessa myös sen vuoksi, että he kokivat pystyvänsä luontaisesti helpommin samaistumaan äitien kokemuksiin, mutta isänäkökulma ei ole heille samanlainen itsestäänselvyys.

Meistä varmaan 95 % – 90 % on naisia ja me tuodaan ehkä aika vahvasti jotain semmoista äitiyden kokemusta ja muuta, että mä jotenkin ajattelen, että vaikka me kuinka yritetään, niin me ei ehkä siltikään pystytäkään näkemään näitä asioita aina sen isän kannalta, vaikka pyrkimys voi olla tosi hyvä.

Jos isällä on kokemuksia, ettei tule kuulluksi tai ymmärretyksi, tai on syntynyt asennetta isälle, ettei taas jaksa asioita joillekin naisille mennä selittämään, kun ei ne kuuntele, niin helposti isä lähtee liukumaan siitä lapsen elämästä sivummalle. Molempien vanhempien huomioiminen lisää varmasti sitä isän

itsetuntoa vanhempana, varmuutta vanhemmuudessa ja sitä merkityksellisyyttä, että olen yhtä tärkeä kuin äitikin.

Jos me täältä palveluista käsin, niinku huomaamatta kohdistetaan esimerkiksi joku tietynlainen puhe vain äidille tai toiselle vanhemmalle ylipäättään, niin se, että kyllä se niinku sen isän roolin vahvistaminen on myös mahdollista tapahtua meidän kautta.

5.2.2 Isätyö lisää perheiden hyvinvointia ja on suojaava tekijä erotilanteessa

Julkisessa keskustelussa ja ammattilaisten keskuudessa puhutaan usein yleisesti siitä, että isätyöllä voidaan edistää perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia, jolloin on riskinä se, että puhe jää vain abstraktille tasolle, eikä pysähdytä sen äärelle, kuinka tämä vaikutus kohdistuu perheessä siten, että kaikki perheyhteisön jäsenet hyötyvät siitä ja perheen kokonaisvaltainen hyvinvointi kohenee. Niinpä tämän teeman kohdalla vastaukset olivat vaarassa jäädä hieman yleisluontoiseksi. Kun asiaa pohdittiin systeemiajattelun kautta, niin kaikkien oli helpompi mieltää niitä tekijöitä, jotka perheessä johtavat hyvinvoinnin lisääntymiseen. Vastausten perusteella on helppo nähdä, että perhedynamiikka on osiensa summa ja yhden osan jäädessä syrjään, ei tämä voi olla vaikuttamatta muihinkin osiin ja useimmiten vaikutus on negatiivinen. Sama tietenkin toisinpäin, kun syrjään jäänyt osa saadaan aktivoitua, niin vaikutus muihin osiin on useimmiten positiivinen.

Haetaan sitä tasapainoa siinä perheessä, että voimavarat tulis hyödynnettyä. On laskettu, että tämä isyys on miehen mielenterveydelle tärkeää, mikä on yksi tekijä, mutta ennen kaikkea sille perheelle ja sille parisuhteelle, että ne roolit siellä perheessä tukee sitä koko perheen jaksamista, elämän mielekkyyttä ja semmoista yhteen hiileen puhaltamisen tunnetta.

Vastauksista erottui selvästi isän roolin merkitys äidin jaksamiselle ja hyvinvoinnille.

Työntekijöillä oli paljon kokemuksia siitä, että äidit päätyvät kantamaan suurimman vastuun vauvan hoidosta. Tämä tapahtuu usein aivan tiedostamatta, kuin varkain. Syitä tälle ilmiölle nähtiin olevan ylisukupolvisessa vanhemmuuden mallin siirtymisessä sekä vanhanaikaisessa isäkulttuurissa, joka on vasta muovaantumassa vastaamaan nykyisen kaltaista isyyden ideaalia.

Ja sen näen tärkeäksi, että äidit pystyvät päästämään isän lähelle ja hoitamaan lasta jo heti varhaisessa vaiheessa ja huomaavat, että isä myös pärjää ja on taitava lapsen hoidossa ja isän tapa hoitaa lasta on aivan yhtä hyvä, niin sen näen aivan olennaisena asiana koko perhedynamiikan ja perheen hyvinvoinnin kannalta.

Isyyden tukeminen, näkyväksi tekeminen ja isäroolin vahvistaminen tuo hyvinvointia sille äidille ja ehkä perhe toimii silloin paremmin.

Äidin hyvinvointia tukee se, että jos hän saa sen kokemuksen, että on siinä kasvatustehtävässä yhdessä isän kanssa, eikä jää mahdollisten haasteidenkaan kanssa yksin, kun isä rohkaistuu ottamaan sitä vastuuta ja roolia siinä perheessä, ja tätä isätyö voi vahvistaa.

Isyyden vahvistamisen nähtiin tukevan isän omaa hyvinvointia osallisuuden kokemusten positiivisten vaikutusten kautta. Kyseessä on työntekijöiden vastauksista päätellen positiivinen kehä, minkä myötä isä voi kokea itsensä merkitykselliseksi. Työntekijöillä oli kokemuksia siitä, että tuettuna isät olivat oppineet tunnistamaan ja käsittelemään kätkeytyjä tunteitaan, millä oli ollut positiivisia vaikutuksia isän suhteeseen lapsiin ja äitiin sekä etenkin isän mielialaan. Isyyden kynnyksellä tai lapsen syntymän jälkeen käynnistyneiden tietojen prosessien nähtiin kasvattavan isän itsetuntemusta ja kykyä kiintymyssuhdestrategiansa vaikutusten ymmärtämiseen. Kaiken kaikkiaan työntekijät näkivät, että isätyöllä kyetään

vaikuttamaan positiivisesti isän hyvinvointiin ja mielenterveyteen sen kautta, että suhde lapseen sekä lapsen äitiin voi vahvistua.

Sitä isän hyvinvointia ehkä juuri lisää se, kun se vuorovaikutus jotenkin sen lapsen kanssa, kun ne isät sitten ehkä saa niitä positiivisia kokemuksia, niitä palkintoja jo tuossa vauvana tavallaan sitten kun tulee ne hymyt ja jokellukset ja tavallaan saa ne palkinnot, niin mä luulen, että isää auttaa jaksamaan sekkin, että tavallaan semmoiset positiiviset asiat sen lapsen kanssa auttaa myös jaksamaan sitten, että pystyy ottamaan vastaan niitä kiukkuja ja muita.

Varsinkin erotilanteissa isä-lapsi-suhteen laatu vaikuttaisi olevan vastausten perusteella erittäin merkittävä suojaava tekijä ja tämänkin vuoksi on tärkeää tukea tämän suhteen muodostumista jo varhaisissa vaiheissa. Isätyöllä voidaan isää myös tukea siinä hetkessä pitämään isyydestään kiinni, sillä erotilanteet ovat tunnistetusti aina riskitekijöitä kaikille osallisille. Joissakin vastauksissa isätyöllä pohdittiin mahdollisesti olevan myös eroja ehkäisevää vaikutusta.

Myös itse erotilanteessa isyyden tukeminen on tärkeää ja merkityksellistä. Kerran isä, on aina isä. Tämä suojaa sekä isää että niitä lapsia erotilanteissa ja muuttaa kriisien luonnetta. Isätyö on työtä ihan kaikkiin tilanteisiin.

Erotilanteissa isätyön merkitys korostuu, että lapset eivät erotilanteessa menetä toista vanhempaa ja toisaalta, että toinen vanhempi ei menetä lapsia. Niissä tilanteissa korostuu sen merkitys, että se isyys ei ole hajanainen ja hauras, vaan se suhde lapseen on molemminpuolinen, jossa on kysymys vahvasta liitoksesta, mikä auttaa selviämään muutoksista läpi ja elämä jatkuu ja yhteydet säilyy.

Riskinä on, että jos isä syystä tai toisesta jää ulkopuolelle ja osattomaksi perheessä ja vauvan hoidosta, niin hän jatkaa elämää entiseen malliin, eikä sitten tavoita äidin kokemuksia myöhemmin, kun äiti kaipaisi isältä tukea ja tähän negatiivisesti parisuhteeseen vaikuttavaan kehään meidän pitäisi pyrkiä vaikuttamaan entistä paremmin.

Sitähän on kyllä tutkittu myös, että se on suojaava tekijä, jos siinä niin tuota pikkulapsivaiheessa niin tuota ja ehkä raskauden aikana isä pystyy ruveta luomaan suhdetta siihen syntyvään lapseen, niin sitten erotilanteissa myös lapsen näkökulmasta sekä siitä isän näkökulmasta ja ehkä koko perheen näkökulmasta suojaava tekijä sitten, että sitä pystytään tukea sitä suhteen muodostumista.

Sen lisäksi, että tiiviin isä-lapsi-suhteen nähtiin suojaavan myös lasta mahdollisessa erotilanteessa, lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta merkitystä koettiin olevan myös sillä, että lapsen elämässä on kaksi erilaista mutta turvallista vanhempaa. Isyyden tukemisella nähtiin olevan myös vaikutusta lapsen tunne-elämän kehittymisen kannalta.

Lapsi kokee henkistä ja fyysistä turvallisuutta siitä, että kumpikaan vanhemmista ei jätä, eikä hylkää ja on tavoitettavissa.

Näkee sen, että se isä pystyy sille lapselle niin paljon myös antamaan, että se on perheen kokonaishyvinvoinnin kannalta niin tärkeitä.

Siihen niinku semmoseen lapsenkin kokonaishyvinvointiin, että osataan tavallaan se lapsen tunne ottaa oikealla tavalla niinku vastaan, että ehkä sillä lailla ja sitten tavallaan, kun on semmoinen vapautunut yhteys niihin molempiin vanhempiin, niin kyllähän sitten tavallaan se koko perhe nauttii

kaikesta tekemisestä ihan erilailla sitten, että on semmoinen ihan erilainen positiivinen näkemys siihen kasvatukseen.

5.3 Isyyttä tukevat nykyiset prosessit

Aiemmin luvussa 3.2 avattiin mallintamisen käsitettä. Mallintamisessa on Martinsuon ja Blomqvistin (2010, ss. 10–14) mukaan tärkeää erottaa toisistaan nyky- ja tavoitetila prosesseja kuvatessa. Lempäälän isätyön mallintamisen yhteydessä nykyisillä prosesseilla viitataan jo olemassa oleviin, isyyttä ennaltaehkäisevästi tukeviin hyviin käytäntöihin. Nämä käytännöt ovat sekä työntekijöiden teemahaastatteluista että isätyön osallisuustyöpajojen yhteydessä kerättyjen aineistojen teemoittelun myötä esille nousseita palveluita. Näiden lisäksi isäpuheen ylläpitäminen erilaisissa palaverissa ja verkostoissa on ollut Lempäälän isätyössä yksi merkittävä tekijä. Teemoittelun myötä esiin nousseet teemat eli tässä tapauksessa palvelut olivat:

1. Äitiys- ja lastenneuvola
2. Perhevalmennus
3. Ensisynnyttäjäperheiden Akuliina -ryhmät
4. Vauvaperhetyö
5. Isäryhmät
6. Parisuhdetyö ja erotyö
7. Perhetuvat
8. Varhaiskasvatus
9. Perheohjaus ja perhetyö

Opinnäytetyössä oli tärkeää nykyprosessien tunnistamisen lisäksi myös arvioida näitä prosesseja. Työntekijät arvioivat palveluita siltä osin, kuinka isyyden tukeminen palveluissa ilmenee, ja isät puolestaan arvioivat palveluita omien kokemustensa perusteella.

Näkökulmat palveluiden arvioinnin osalta poikkesivat näissä kahdessa aineistossa siis kahdella tapaa. Arviointia tapahtui sekä työntekijöiden näkökulmasta, jolloin tarkastelun kohteena olivat isyyden tukemisen eri muodot palveluissa, että käyttäjien näkökulmasta, jolloin tarkastelun kohteena olivat isien omat kokemukset palveluista, joiden pohjalta he antoivat palveluille merkityksiä isyytensä tukemisessa. Parhaan vastauksen kysymykseen siitä, kuinka palveluissa isyyttä tuetaan, antoi työntekijöiden haastatteluiden tyypittely. Osallisuustyöpaja-aineiston jatkoanalyysiksi puolestaan valikoitui pääteemojen teemoittelu alateemoihin, jotka olivat yksinkertaisesti arviointi ja kehittäminen. Nämä vastasivat parhaimmalla tavalla kysymyksiin, mitkä nykyprosesseista ovat toimivia käyttäjien näkökulmasta ja minkälaisia tavoiteprosesseja Lempäälän isätyön malli tarvitsee.

Isyyden tukemisen näkökulmasta merkityksellisiä palveluita löytyi lopulta yhdeksän ja tulos jopa hieman yllätti laajuudessaan. Tärkeää on huomioida, kuinka isät tunnistivat isyyden tukemiseen liittyviä merkityksiä lähes kaikista työntekijöidenkin nimeämistä palveluista, vaikka eivät olleet tietoisia työntekijöiden ajatuksista etukäteen. Edellinen kertoo siitä, että isyyden tukemista kyettiin tarkastelemaan hyvin laajasti ja eritasoisesti sekä todennäköisesti myös siitä, että palveluissa on onnistuttu tukemaan isiä kuten on ajateltukin. Yllättävintä kuitenkin oli se, kuinka isät olivat kokeneet isyyttänsä tukeneen sellaisetkin palvelut, joita työntekijät eivät osanneet ajatella lainkaan. Esimerkkejä tästä olivat kirjasto sekä rakennetut ympäristöt, kuten leikkipuistot ja retkeilyalueet. Tämänkaltaisen hyvin laaja ymmärrys isyyden tukemisesta koskettaa jatkossa myös kuntien hyvinvointityötä, mutta tässä työssä näihin perhekeskusverkoston ulkopuolisiin tekijöihin ei pureuduta tarkemmin.

5.3.1 Neuvola ja vauvaperhetyö

Neuvola mainittiin merkityksellisenä isyyttä tukevana palveluna kaikissa aineistoissa. Perusteluissa mainittiin, että äitiys- ja perheneuvolalla on ainakin teoreettinen mahdollisuus tavata myös kaikki isät ja näissä kohtaamisissa isät huomioiva työskentelyote koettiin

tärkeäksi isyyden tukemisen muodoksi. Aineistosta selvisi, että Lempäälän äitiys- ja lastenneuvolassa oli pohdittu tapoja isien huomioimiseksi, mutta tämän kaltainen kehitystyö vaikutti olevan henkilöitynyttä, eikä neuvolaan ollut päässyt muodostumaan vakiintuneita käytäntöjä ja toimintamalleja, joita systemaattisesti esimerkiksi perehdytyksen keinoin olisi siirretty eteenpäin. Neuvolan hyvistä, isät huomioivista käytännöistä esille nousivat isille suunnattujen kysymysten lista vastaanottojen yhteydessä sekä vastaanotolta poissa olevan etävanhemman, joka yleisimmin on isä, kontaktointi lapsen neuvolakäyntien jälkeen.

Mä pidän tietenkin tätä meidän neuvolaa ihan kaikkein merkityksellisimpänä palveluna ja se, minkä takia mä ajattelen tämän meidän neuvolan ensimmäisenä niin on se, että meillä on ainakin mahdollisuus kohdata kaikki isät ja meillä erikseen yritetään saada ne kaikki isät tänne paikalle.

Ja se, miten me nyt konkreettisesti sitten siellä tuemme, niin ihan tosiaan osallistamalla sitä isää vähän samaan tyyliin kuin äitiä, että ollaan kiinnostuneita myös siitä isän kokemasta vaikkapa lapsuudesta ja odotuksista ja ajatuksista tulevasta isyydestä ja myös siitä isän terveydestä.

Isät olivat kokeneet tulleet Lempäälän neuvolassa kohdatuiksi tasavertaisena vanhempana lapsen äitiin verraten. Isien neuvolakokemukset olivat pääsääntöisesti myönteisiä ja etenkin omat ”neuvolatätit” keräsivät kiitosta. Isien kertoman mukaan neuvolassa oli kuitenkin hiljattain muutettu toimintamallia siten, että lapsiperheet oli jaettu useammasta terveydenhoitajasta muodostuvien tiimien vastuulle, millä oli ollut isien kokemusten mukaan valtavasti merkitystä kohtaamisiin ja tapaamisten sisältöihin.

Oma neuvolatäti on tärkeä, kun se oli meillä koko ajan sama ja siitä huokui se valtava kokemus ja siitä näki, että kyllä hän tietää. Musta oli aivan fantastista, että se oli se sama henkilö ja se oli tosi tärkeä.

Uusi tiimityöskentelyn malli, minkä myötä joka kerta uusi terveydenhoitaja ja tämän myötä tuntuu, että hoidetaan äkkiä pakolliset asiat läpi, mitä sille kerralle kuuluu ja perheen kokonaisvaltaisen tilanteen tarkastelu jää kokonaan pois. Hoitaja vaihtuu käytännössä joka kerta. Me ei olla kumpikaan tykätty siitä uudistuksesta sen takia, kun koko ajan työntekijä vaihtunut. Ei oo hyvää sanottavaa siitä uudesta mallista.

Mulla kanssa semmonen kokemus, että on tärkeitä, että se olis se sama terveydenhoitaja aina mahdollisuuksien mukaan. Jos työntekijä on vaihtunut, niin siinä on aina sitä, että joutuu miettimään, mitä sanoo, ja miten sanoo. Tämä korostuu varsinkin lapsen ollessa pieni. Sitten kun lapsi on kolme tai vanhempi ja tarkastuksia kerran vuodessa, niin se työntekijän pysyvyyden merkitys ehkä vähän pienenee.

Neuvolan merkitys isyyden tukemisessa ilmenee myös Lempäälän perhekeskuspalveluiden perheohjauksen tiimin sekä perhetupien kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Yhteistyötä tehdään perhevalmennusten, vauvaperhetyön sekä Akuliina-ryhmien yhteydessä.

Vauvaperhetyöstä osallisuustyöpajatyöskentelyyn osallistuneilla ei ollut kokemusta, tai he eivät ainakaan osanneet yhdistää vauvaperhetyötä kokemuksiinsa. Yhdessä kommentissa oli hienoisia viitteitä siitä, että neuvolan palvelut oli saatettu sekoittaa vauvaperhetyöhön.

Työntekijät pitivät vauvaperhetyötä tärkeänä siitä syystä, että siinäkin on mahdollisuus tavata valtaosa lempääläläisistä ensisynnyttäjäperheiden isistä ja isillä on mahdollisuus saada työntekijältä tarvelähtöistä täsmäopastusta isyytensä vahvistumiseksi.

Vauvaperhetyöntekijä oli työssään kokenut runsaasti hetkiä, jotka olivat tuntuneet merkittävilä juuri isyyden tukemisen valossa.

Ja sitten toki sitä ylisukupolvista paljon huomasi, että sitten tämmöistä tunteisiin ja tunnekasvatukseen liittyviä asioita sieltä tuli myös, että on joillakin

iseillä vaikeuksia puhuakin tavallaan niistä lapsuuden asioista, että on semmoisia tunnelukkoja ja niistäkin sitten pyrittiin puhumaan ja tukemaan semmoisissa asioissa.

Ne on niinku kokenut tosi semmoiseksi tärkeäksi ennaltaehkäiseväksi tueksi siihen isyyteen, että tavallaan se lähtee jo sieltä raskausaikana, että siihen tota varhaiseen vuorovaikutukseen, että oikeasti niinku jo voi sille masuvauvalle jo jutella ja sitä vuorovaikutusta aloittaa jo siinä vaiheessa ja sitten tota heti kun se vauva syntyy, niin lähtee sitten siihen vuorovaikutukseen sen vauvan kanssa niin sitä niinku pidän erityisen tärkeänä semmoisena ennaltaehkäisevänä tuen muotona.

Just niinku on semmoista, että ei osaa niin kuin olla sen vauvan kanssa, ei osaa leikkiä tai vastata sen vauvan tarpeisiin, niin ehkä siellä lapsuudenkodissa myös ollut puutteita, niin sitten siitäkin asiasta monesti jutellaan, että minkälainen se sun lapsuuden koti oli. Ehkä oma isä on ollut poissa paljon kotoa, että on ollut semmoisia pulmia tavallaan, että niin kun ei ole sitä tervettä mallia siihen isyyteen, niin tää tulee aika monessa kohtaa sitten kun isä tarvitsee vähän sitä tukevampaa tukea sitten siihen isyyteensä.

On joitakin perheitä, missä niinku enemmän isä on tarvinnut sitä tukea, kun äiti, niin just mallintanut sitä vuorovaikutusta, jos hänellä on vaikka ollut vaikea löytää sen vauvan kanssa yhteyttä ja kokee, että hän ei osaa hoitaa vauvaa niin ihan tota mallintaa niitä tilanteita mitenkä vauvaa hoidetaan, puetaan, mitenkä vauvan kanssa leikitään, mitenkä ollaan vuorovaikutuksessa, otetaan katsekontakti, vastataan siihen, kun vauva hymyilee ja jokeltelee.

5.3.2 Perhevalmennus ja Akuliina -ryhmät

Perhevalmennus on neuvolapalvelu, jonka yhteydessä on järjestetty isyystunti jo vuodesta 1995 alkaen. Lempäälän kunnan isätyöntekijä Risto Tuominen on pitänyt isyystunnit Lempäälässä alusta saakka, aluksi myyntipalveluna ja nyt viime vuosina osana perhekeskuspalveluita. Isyystunnilla on keskusteltu isäksi tulemisesta ja siitä, mitä siihen liittyy ja millainen isä haluaa olla. Työntekijöiden vastauksissa perhevalmennus nousi tärkeäksi isyyden tukemisessa, sillä tässä kohtaa isätyöllä on mahdollisuus vaikuttaa isien sisäisten emansipaatioprosessien käynnistymiseen. Osallisuustyöpajatyöskentelyyn osallistuneilla iseillä oli suurimmaksi osaksi vain hataria muistikuvia isyystunneista, mutta yksi isä kertoi sillä olleen oleellinen merkitys isyyteen valmistautumisessa.

Pari tapaamista oli raskausaikana, että mitä vanhemmuus on ja siinä käsiteltiin sitä lasta ja vanhemmuutta. Sitä äitiyttä ja myös sitä isyyttä, että en minä sitä ennen ajatellut, että siinä isyydessä olis mitään erikoista, mutta muistan kun sieltä ajettiin kotia, että sitä alkoi sitten eri lailla miettimään. Puolison kanssa sitä keskustelua sitten jatko kotona, kun sitä oli avattu niinku siellä ja sitä kautta pysty parantaa kommunikaatiota, että kyllä sillä oli merkitystä, kun niitä asioita sitten tietoisesti mietti ja eri lailla puhuttiin vaimon kanssa. Minä siinä kohtaa aloin miettimään, että olisko jonkinlainen muunlainen tapa olla isä, joka haluaa osallistua ja en tiiä onko siitä lähtöisin, että koen olevani aika erilainen isä kuin oma isäni oli aikoinaan.

Kuten aiemmin luvussa 5.1 mainittiin, ensisynnyttäjäperheille tarkoitetut Akuliina-ryhmät olleet toiminnassa jo noin 20 vuotta. Akuliinat on lähtökohtaisesti suunniteltu tukemaan ensisynnyttäjä-äitejä, mutta viime vuosina tässäkin palvelussa on pyritty huomiomaan isät entistä paremmin. Työntekijät kertoivat Akuliinassa isiä huomioitavan siten, että isien osallistumisen esteitä on pyritty purkamaan kuusi kertaa kokoontuvien ryhmien osalta

järjestämällä ensimmäinen ja viimeinen ryhmätapaaminen ilta-aikaan, jotta isätkin pääsisivät töiltään paremmin paikalle. Ensimmäisellä kerralla jaetaan synnytyskokemuksia ja viimeisellä kerralla keskitytään parisuhteeseen. Välissä toteutuvat kerrat ovat teemoiltaan vauvan uni, äidin jaksaminen ja hyvinvointi, fysioterapia vauvalle ja äidille sekä vauvan ravitseminen.

Lempäälässä on tällaiset Akuliina -ryhmät ensisynnyttäjälle, joihin sitten tota niinku, jotka on ollut aika äitikeskeisiä, mutta niissä on sitten kuultu nyt enemmän tuota, enemmän sitten tuota koko perhettä ja sitä kautta myös tullut se tota niinku toive esille, että isät huomioitaisiin myös niinku sitä kautta paremmin.

Isätyön näkökulmasta Akuliinoja pidettiin tärkeinä isille kohdennettujen sisältöjen lisäksi siitä näkökulmasta, että palvelu tavoittaa suurimman osan ensisynnyttäjä-äideistä, jolloin ryhmien yhteydessä on mahdollista herätellä äitejä pohtimaan isän osallisuuden merkitystä.

Akuliinassa on tärkeää kiinnittää huomiota, kun äitien kanssa ollaan tekemisissä siihen, että nämä antavat isälle tilaa ottaa sitä isän roolia siinä perheessä ja tämä oli mun lempiaihe, kun olin mukana Akuliina -toiminnassa.

Vertaistuki on ryhmässä merkittävässä roolissa ja ryhmän myötä äidit, jotka tapaavat toisiaan ryhmässä isiä useammin, usein löytävätkin itselleen seuraa ryhmien ulkopuolellekin. Työntekijät pitivät tärkeänä, että viimeisellä ryhmäkerralla on isätyöntekijä mukana kohtaamassa isiä, sillä kokemusten mukaan tämä muuttaa tapaamisten dynamiikkaa positiivisesti. Osallisuustyöpajalta esiin nousseiden kokemusten mukaan isät olivat kokeneet Akuliina-ryhmien ensisijaisesti hyödyttävän äitejä mutta näkivät palvelussa potentiaalia myös isyyden tukemisen näkökulmasta. Kokemusta oli siitäkin, että isät olivat löytäneet vertaistukea ja ohjautuneet Akuliinasta isäryhmään.

Akuliina. Kyllä se on äidille semmonen. Et meillä on edelleen Akuliinasta perhetuttuja, mutta niihin iseihin minä olen tutustunut niissä perheissä vasta myöhemmin. Jos isejä olisi Akuliinassa enemmän ja kaikilla on samanikäisiä lapsia, niin siinä se tutustuminen olis luontevaa, mutta tällä hetkellä se Akuliina ei isejä paljon kosketa.

Vaimo siellä Akuliinassa kyllä tutustu muihin, että siellä se kävi itsestään ja kyllä me joku kerta oltiin siellä kolmestaankin, minä, lapsi ja vaimo ja osa niistä isistä sieltä meni mukaan isäryhmään, joilla oli sitten niitä samanikäisiä lapsia.

5.3.3 Isäryhmät

Isäryhmät ovat Lempäälässä käynnistyneet noin kymmenen vuotta sitten perhetuvilla käyneiden isien toiveesta, eli käyttäjälähtöisyyttä palveluiden kehittämisessä on ollut jo tuolloin. Työntekijät kertoivat vertaistuen ja kohtaamisten mahdollistamisen olevan hyvin merkittävässä roolissa isäryhmissä. Tärkeäksi koettiin oikeanlaisen ja turvallisen ilmapiirin luominen, jolloin ryhmässä voidaan keskustella haastavistakin asioista. Näissä keskusteluissa työntekijän tehtäväksi nähtiin isyyteen liittyvien teemojen sanoittaminen. Isien kokemukset isäryhmän hyödyllisyydestä tukivat työntekijöiden pohdintoja.

Keskustelua, vertaistukea, yhteistä aikaa lapsen kanssa, auttanut isyyden opetteluissa ja ymmärtämisessä, vähän useammin voisi olla tapaamisia, tutustuminen ja vertaistuki on tärkeitä.

Kiteytettynä niiden palveluiden hyöty on se, että siellä se ammattilainen on luonut sitä toivoa paremmasta ja sanoittanut niitä parisuhteen tiloja ja sitten muistuttanut niistä hyvistä asioista ja palauttanut niitä jälleen mieliin. Ja sitten

siinä on ollut siihen perhedynamiikkaan ja siihen, kuinka yhdessä klaarataan nämä kakarat, siis lapset ja sitä on tuettu vahvuuksien kautta.

Mulla on jäänyt isätyöntekijän sanat vahvasti mieleen ja nämä herkistää minua vieläkin, että lapsi ei osaa sanoittaa sitä kiitosta, mutta lapsi piti päätä tuossa olkapäätä vasten, niin isätyöntekijä sanoi, että se on luottamuksen osoitus ja merkki siitä, että olet riittävän hyvä isä. Tämä oli hyvin sanottu ja jäänyt mieleen.

Isät toivat esille useammassa puheenvuorossa sekä osallisuustyöpajoilla että havainnointipäiväkirjaan kirjattujen keskustelujen yhteydessä isien keskinäisten tapaamisten merkitystä vanhemmuudelleen ja parisuhteelleen. Isät kertoivat kokemuksistaan myös liittyen siihen, että hyvin monenlaiset isät hyötyvät isäryhmistä ja nekin isät, jotka eivät ole keskusteluissa niin aktiivisia, voivat hyötyä itseään koskettavan aiheen käsittelystä, vaikka vain kuuntelemalla keskustelua. Keskinäisten tapaamisten lisäksi isät olivat kokeneet isäryhmän järjestämät isä-lapsi-ryhmät tarpeellisiksi, ja tarpeellisuuden olivat työntekijätkin tunnistaneet.

Isäryhmässä on tullut esille semmoinen, että jotkut isät uskaltavat lähteä yksin lasten kanssa kotoa, kun tietävät, että työntekijät ja muita aikuisia on tapaamisella tukemassa ja valvomassa lasten turvallisuutta. Isät on kokeneet ehkä ottavansa riskin, mutta ovat näiden kokemusten myötä kasvaneet ja kehittyneet ja uskaltavat liikkua lasten kanssa muuallakin ja muihinkin juttuihin. Eli isä on vahvistunut omassa isyydessään. Isä on ollut epävarma, mutta tajunnut sen, että eletään livenä, eikä lähetystä voi katkaista, eikä lasten kasvua voi katkaista ja kuitenkin haluaa olla siinä mukana, jolloin on ollut helpotus, kun isyyteen on saanut tukea ja isä-lapsi-ryhmissä konkreettista tukea lasten kanssa pärjäämiseen, eli tää isäryhmä tukee myös sitä.

Työntekijöiden kokemusten mukaan isäryhmissä ilmapiiri on sellainen, että isät saattavat äitejä rohkeammin tuoda perheen haasteita esille ja kynnys tähän on matala. Näiden keskustelujen pohjalta on pystytty ohjaamaan isejä eteenpäin palveluissa tai tarjoamaan yksityisiä keskusteluaikoja isätyöntekijälle, jolloin ennaltaehkäisevä palvelu riittävän varhaisessa vaiheessa on riittänyt. Isäryhmissä on ollut esimerkkejä myös siitä, että isä on isäryhmään ohjautuessaan tullut oikeaan aikaan oikeaan paikkaan ja ryhmämuotoinen tuki on vienyt isän sekä koko perheen tilannetta parempaan suuntaan.

5.3.4 Perhetuvat ja varhaiskasvatus

Perhetuvat ja varhaiskasvatus tukevat isyyttä pääasiassa isät huomioivan työskentelyotteen kautta. Varhaiskasvatuksen merkitys piilee työntekijöiden ajatusten mukaan asiakasvolyyymissä, eli palvelu tavoittaa suuren osan Lempäälän lapsiperheistä. Työntekijät näkivät, että isätyön näkökulmasta varhaiskasvatuksessa on valtavasti potentiaalia, mitä ei vielä ole hyödynnetty. Ennen kaikkea nähtiin, että vaikka varhaiskasvatuksessa on kehitetty joitakin isät huomioivia käytäntöjä, niin isät huomioivan työskentelyotteen vakiinnuttamisella toimintakulttuuriin voisi olla positiivisia vaikutuksia.

Perhetuvilla on kiinnitetty huomiota ilmapiiriin, jonka ajatellaan yleisesti olevan sellainen, että molemmat vanhemmat voivat kokea olevansa sinne tervetulleita. Isien osallistumisen esteitä on pyritty purkamaan järjestämällä iltatupia, jotka isät ovat työntekijöiden havaintojen mukaan ottaneet omakseen ja iltatuvilla isejä on käynyt runsaasti. Työntekijät näkivät yleisestikin, että palveluissa rakenne, jossa tehdään myös iltaisin juttuja, mahdollistaa selvästi isienkin osallistumisen toimintaan. Kolmella osallisuustyöpajoihin osallistuneella isällä ei ollut perhetuvista kokemuksia juuri aikataulullisten haasteiden vuoksi. Työntekijät kertoivat, että perhetuvilla yritetään aina sanoa, että isät ovat tervetulleita ja otetaan yhtä lailla mukaan kaikkeen toimintaan. Vertaistuen merkitys on tuvilla suuri ja joskus keskustelujen yhteydessä isiltä on tullut äideillekin hyviä vinkkejä asioihin esimerkiksi

siihen, kuinka äidit voisivat isän osallisuutta perheessä edistää. Työntekijät ovat huomanneet, että isien on helpompi tulla tuville silloin, kun siellä käy säännöllisesti muitakin isiä. Perhetuvilla kohdattujen isien kertomukset tukevat työntekijöiden havaintoja. Aineistosta voidaan päätellä, ettei vertaisuus voi täysin toteutua äitien ja isien välillä. Yksi isä osallisuustyöpajalta toi kuitenkin esille, että perhetupa on ollut hänelle hyvin tärkeä palvelu huolimatta siitä, että isien osallistuminen ei ole aina runsasta. Yksi perhetuvalla tavattu isä sanoi käynnin perhetuvalla pelastavan heidän päivänsä.

Pikkukettu (perhetupa) oli mulle tärkeä, kun olin lasten kanssa muutaman kuukauden kotona ja on vieläkin. Täällä (Pikkuketussa) pääsee hermot lepäämään ja korona-aikana huomasi, kun tää (Pikkukettu) oli suljettu, niin se iski meidän perheeseen tosi kovaa eikä olla vieläkään täysin siitä toivuttu. Se tarve päästä sieltä kotoa, koska me hoidettiin lapset kotona, niin se oli rankkaa, niin tämä Pikkukettu on itselle kyllä se tärkein palvelu ollut. Me tultiin, vaikka lapsi nukkuikin päiväunia. Meille tärkeä oli se vertaistuki, että sai jutella muiden vanhempien kanssa.

5.3.5 Parisuhde- ja erotyö sekä perhetyö ja -ohjaus

Parisuhdetyö näyttäytyi kaikkien aineiston osien perusteella hyvin olennaisena vanhemmuuden näkökulmasta. Työntekijät olivat kokeneet parisuhdetyön ja parisuhteen tukemisen vaikuttaneen suoraan myös vanhemmuuteen, minkä vuoksi se oli heidän mielestään merkityksellistä vanhemmuuden ja isyyden tukemista. Kysymyksessä on työntekijöiden mukaan kaksisuuntainen ilmiö: kun parisuhteessa on jotain häikkää, se vaikuttaa vanhemmuuteen; kun vanhemmuudessa on haasteita, se vaikuttaa parisuhteeseen. Työntekijöiden mukaan parisuhdetyössä molempien vanhempien huomioimisen tärkeys korostuu, ja vastauksista oli tulkittavissa, että isänkin huomioiminen on työntekijälle helpompaa muistaa kuin ehkä muissa palvelutilanteissa.

Parisuhdetyössä on vastuu työntekijällä siitä, että myös isän ääni tulee kuuluviin, mikäli tämä ei tapahdu luonnostaan. Joskus on niin, että pariskunnasta nainen on puheliaampi eikä isä välttämättä niin helposti saa suunvuoroa.

Parisuhdetyötä tehdään Lempäälässä eri tavoin. Parisuhdehuoltamo on kertaluontoista ennaltaehkäisevää parisuhteen tukea, mistä voi ohjautua jatkotuen piiriin, mikäli parisuhteen haasteet vaativat suunnitelmallisempaa tukea, esimerkiksi parisuhteen solmu - valmennus. Ennaltaehkäisevässä mielessä ryhmämuotoisella parisuhteen tukemisella voidaan opinnäytetyön aineiston perusteella tuottaa merkittävää hyötyä palveluun osallistuville pariskunnille. Osallisuustyöpaja-aineistossa isät kertoivat ryhmämuotoisen parisuhdetuen olleen tärkeää heidän parisuhteidensa kannalta, minkä lisäksi he kokivat tämän tuen vaikuttaneen positiivisella tavalla heidän isyyteensäkin, parisuhteen vuorovaikutuksen laadun parantumisen kautta. Vanhempien osallistumista edisti kunnan järjestämä lastenhoito palveluiden ajaksi.

Siinä parisuhdeillassa muistan, kun se yksi pariskunta puhui siitä niiden parisuhteesta niinku tosi avoimesti, niin muistan kyllä, että siinä tuli itellekin semmonen, että noi puhuu tosi avoimesti, niin miksei itsekin voisi puhua vaimon kanssa avoimesti. Toi kommunikaatio on ollut itselle hankalaa, niin se parisuhdeilta oli itselle semmoinen, että jäi mulle mieleen. Ne oli hyviä juttuja.

Sitten vielä haluaisin mainita parisuhdeillan ja LempääläLoven.

LempääläLovessa oli hienoa, kun pääsi treffeille ilman, että tarttesi kylille sen kummemmin lähtee ja oli lastenhoitokin järjestetty. Sitten kun sai sieltä vielä sen jääkaappimagneetin, missä oli se lista, kuinka vois sitä puolisoa arjessa huomioida, niin se oli hieno juttu. Toki asioista on vielä puolet toteuttamatta, mutta se oli hienosti mietitty ja muistuttaa siinä jääkaapin ovessa siitä

parisuhteen tärkeydestä. Muuten vois ehkä alkaa tapahtua joku epäsuotuisa kehitys, mitä sä et ehkä halua ja sit muistaa sen listan, että luenpa sen vielä.

Olennainen osa siinä parisuhdeillassa oli, että siinä oli sitä lastenhoitoa. Noissa tilaisuuksissa, kun oli niiltä perhetuvilta tuttuja aikuisia, niin oli helppo jättää niitä lapsia sinne.

Yhdeksi tärkeäksi osaksi parisuhdetyötä työntekijät näkivät erotyön. Työntekijät olivat kokeneet, että joissakin tapauksissa isä saattaa erotilanteissa olla neuvoton ja tarvita tukea. Näissä tilanteissa työntekijöiden tietämys esimerkiksi järjestöjen, kuten Miessakit ry:n palveluista, on arvokasta isyyden tukemisen näkökulmasta. Erotilanteissa isä saattaa kokea tulevansa paremmin kuulluksi isätyöntekijän kanssa työskennellessä kuin muuten. Isyyden tukemisen ja vahvistamisen nähtiin suojaavan sekä isää että lapsia eron yhteydessä. Erotyön avulla molempia vanhempia voidaan tukea eron jälkeisessä yhteistyövanhemmuudessa, jolla on laajasti koko perheen hyvinvointia lisäävää vaikutusta.

Erotilanteissa sillä on valtava merkitys, että onko isä ottanut varhaisessa vaiheessa sinä perheessä aktiivista roolia. Jos, ja niin kuin usein on, äidillä on perheessä voimakas rooli, niin kyllä se isä saattaa olla neuvoton siinä erotilanteessa ja jäädä helposti vähän sivuun. Monesti törmää niihin hätääntyneisiin isiin, että eivät näe lapsiaan, niin kyllä näen, että näissä tapauksissa on tärkeää se isän tukeminen niissä erotilanteissa.

Työntekijöiden vastauksista tulee vaikutelma, että parisuhdetyössä molempien vanhempien tasavertaisuus toteutuu jo nykyisellään melko hyvin ja luontevasti. Lempäälässä parisuhdetyötä tehdään yhteistyössä seurakunnan ja järjestöjen kanssa.

Työntekijöiden teemahaastatteluiden perusteella Lempäälän sosiaalihuollon perhetyössä ja lapsiperheiden palveluohjauksessa isät huomioiva työskentelyote on jo arkipäivää, jopa niin

arkipäiväistä, että työntekijät joutuivat pohtimaan, toteutuuko isät huomioiva työskentelyote niin laajasti kuin olisi mahdollista. Havaintojen mukaan arkipäiväisyyttä saattaisi selittää se, että isätyöntekijä on osa perheohjauksen tiimiä ja hän pitää säännöllisesti isänäkökulmaa työskentelyssä esillä, mutta tulosten kannalta on huomioitava, että osallistuvan havainnoinnin myötä isätyö ja isäpuhe saattoi olla jopa tavallista enemmän läsnä aineistonkeruun aikana.

5.4 Lempäälän isätyön tavoiteprosessit

Lempäälän isätyön tavoiteprosesseilla tarkoitetaan työntekijöiden teemahaastatteluissa, isätyön osallisuustyöpajoissa ja havainnointipäiväkirjassa isätyön näkökulmasta esiin nousseita palveluiden kehittämistarpeita. Työntekijöiden teemahaastatteluiden vastaukset palveluiden kehittämistarpeisiin liittyen teemoiteltiin palveluittain, sillä isät olivat kehittämistarpeita arvioineet palvelukohtaisesti ja myös työntekijöiden vastauksista nousi selvästi palvelukohtaisia kehittämisen kohteita. Minkään aineiston kohdalla ei noussut tarvetta kokonaan uudenlaisten palveluiden kehittämiseksi, mikä varmasti kertoo siitä, että Lempäälässä erilaisia palveluita tuotetaan jo varsin kattavasti. Palvelukohtaisten kehittämistarpeiden lisäksi isät nostivat esiin tarpeen kehittää palveluista tiedottamista ja markkinointia, ja samat tarpeet olivat myös työntekijät vastaustensa perusteella tunnistanee. Työntekijät totesivat melkein jokaisen haastateltavan suulla kaipaavansa isien kohtaamiseen entistä enemmän osaamista. Tämän aiheen kohdalla keskusteltiin osaamisen jakamisen tuomista mahdollisuuksista, sillä Lempäälässä on isätyöntekijä.

Kehittämiskohteeksi sekä isät että työntekijät löysivät isille kohdennetun sisällön lisäämisen Akuliina-ryhmiin. Isät toivoivat sisällön olevan jotain konkreettista vauvojen hoitoon liittyvää tukea. Lisäksi he toivoivat enemmän tietoa palveluista ja esimerkiksi perhevapaista sekä vanhempainetuksista. Isätyön osallisuustyöpajatyöskentelyn sekä muiden isäkohtaamisten yhteydessä isille kerrottiin konkreettisesta tekemisestä esimerkkinä, vauvahieronnasta ja sen

mahdollisuuksista ja tästä isät innostuivat kovastikin. Tiedon jakamisen osalta käytiin keskustelua siitä, missä palveluissa tämä tulisi ottaa huomioon ja voisiko jonkin palvelun yhteydessä esimerkiksi Kelan edustaja käydä kertomassa etuuksista ja perhevapaista. Isät itse kokivat, että ainakin neuvolassa palveluista tiedottamista voisi lisätä entisestään. Lisäksi isät arvelivat, että varhaiskasvatuksessa olisi hyvä mainostaa isäryhmiä, sillä varhaiskasvatusikäisten lasten perheissä on heidän mukaansa kovasti haasteita. Isät pohtivat myös, voisiko Akuliinan sisältöä muutenkin miettiä siten, että isiä saataisi useammin mukaan, millä he näkivät olevan mahdollisesti myönteistä vaikutusta isien ryhmäytymiseen, jolloin vertaistuki isienkin keskuudessa mahdollistuisi laajemmin. Akuliinojen kehittämisen yhteydessä työntekijät pohtivat perhevalmennuksen kehittämistä vertaistuen sekä osallistumisen esteiden purkamisen näkökulmasta.

Ehkä miehille olis helpompi lähteä mukaan jonkin konkreettisen tekemisen kautta.

Mulla on potilashotellista semmonen kokemus, että äiti siinä joutu lepäilemään enimmäkseen, niin sitten se osaava henkilökunta opasti minua alkuun sen vauvan hoidossa, niin se on auttanut minua tosi paljon. Niin tämän kokemuksen perusteella arvioisin, että mitä ehdotit izeille tuollaisesta ”hands on” toiminnasta, niin siitä olis varmaan niille hyötyä, että kuulostaa hyvältä. Kaikki mitä isät voi tehdä heti alusta, niin on hyvä.

Toi kuulosti tosi hyvältä ja sitten se, että jos sä sait niitä itkujakin loppuu sillä hieronnalla, niin se olis isälle arvokasta. Normaalistihan äiti laittaa vauvalle tissin suuhun ja se rauhottuu sillä, mutta izeillä keinot on vähäisemmät. Itselläkin oli välillä neuvoton olo, että jos olis heti alussa ollut jotain hyviä työkaluja, niin olis ollut hyvä ja isä sais sitä itsevarmuutta siinä vauvanhoidossa.

Isäryhmien kohdalla kehittämisen kohteet liittyivät isien toiveissa tapaamisten säännöllisyyteen ja sisältöihin. Työntekijät näkivät puolestaan, että palveluista tiedottamista ja näiden markkinointia tulisi kehittää, myös yhteistyötä eri toimijoiden kanssa voisi isäryhmän osalta lisätä työntekijöiden näkemyksen mukaan. Isien toiveissa säännöllisyys liittyi siihen, että näin isät arvelivat saavansa rutiinia ryhmässä käymiseen, minkä lisäksi ryhmät olisivat helppo kalenteroida. Isien mielestä ryhmiä voisi olla myös nykyistä useammin. Isät kokivat tärkeäksi isien keskinäiset tapaamiset ammattilaisten johdolla, vaikka näkivät isä-lapsi-ryhmillekin olevan tilausta. Tapaamisille toivottiin myös erilaisia teemoja kuten sen, kuinka lapsi muuttaa parisuhdetta ja että voi tulla hankaliakin kausia. Yksi isä sanoi, että pitäisi keskustella suoraan vaikkapa seksistä ja sen vähenemisestä pikkulapsivaiheessa, jolloin ammattilainen voisi tuoda toivoa siitä, että tämä on kausi ja jossakin vaiheessa helpottaa. Osallisuustyöpajassa ammattilaiset pohtivat yhdessä isien kanssa, että ryhmässä voisi isätyöntekijän parina käydä vierailijoitakin, mistä joillakin iseillä oli kokemusta jo ennestään.

En aseta tapaamisia mitenkään paremmuusjärjestykseen, mutta kun lapset on mukana, niin siinä ei sitten voi alkaa syvällisesti keskustelemaan.

Muistan yhden kerran aikoinaan, kun meille oli seksuaaliterapeutti sitä pitämässä, niin alkuun tuntui hieman oudolta, mutta sitten se olikin tosi mielenkiintoinen tapaaminen.

Perhetupien kohdalla kehittämisen tarpeita ei juuri ollut. Iltatupia isien mielestä voisi olla useammin ja kuten aiemmin luvussa 5.3.4 ilmeni, työntekijät ovat huomanneet, että iltatuvat vetävät itsejä paremmin kuin päiväaika. Yhteisesti pohdittiin voisiko perhetupien teematupia hyödyntää isien kaipaaman tiedon jakamisen väylänä. Esimerkiksi Kelan virkailija tulisi kertomaan Kelan etuuksista ja uudistuneista perhevapaista teematuvalle ja vastailemaan kysymyksiin.

Semmoinen kokemus, että kun viimeksi olin iltatuvalla täällä Pikkuketussa, niin paikalla oli seitsemän isää, kun taas aamupäivisin ei välttämättä ole ainuttakaan. Jos isä on päivät töissä, niin vois olla enemmänkin niitä iltatupia.

Yksi isä kaipasi isätyöhön tukihenkilöitä isille erotilanteita varten, sillä hänellä oli kokemus, että lastenvalvoja, joka on usein naispuolinen, ei kohtelee vanhempia erotilanteissa tasavertaisesti.

Mulla on huonoja kokemuksia lastenvalvojista. Iseille pitäisi olla joku tukihenkilö niihin tilanteisiin mukaan, joku neutraali henkilö, joka osaisi valottaa isälle niitä mahdollisuuksia.

Edellisten lisäksi työntekijöiden teemahaastatteluissa nousi hyvin vahvasti tarve isät huomioivalle työskentelyotteelle sekä koulutukselle tähän liittyen. Tämä teema toistui miltei kaikissa työntekijöiden haastatteluissa. Työntekijät kertoivat havahtuneensa opinnäytetyön aineistonkeruun aikana, kun isätyötä oli normaalia enemmän eri tilanteissa tuotu esille, että he kaipaavat isien kohtaamiseksi tämän kaltaista muistutusta ja osa ilmaisi kaipaavansa isien kohtaamiseen myös lisää osaamista tai ymmärrystä siitä, miten isän ajatus- ja kokemusmaailmat poikkeavat äitien vastaavista ja kuinka tämä saattaa vaikuttaa palvelutilanteisiin. Vastaavanlaisista keskusteluista löytyi muistiinpanoja myös havainnointipäiväkirjan sivuilta useampi, ja havainnoijalle asia näyttäytyi erittäin merkittävänä isätyön kehittämisen näkökulmasta.

Säännöllinen isätyön sisäinen koulutus lapsiperheiden kanssa työskenteleville, esimerkiksi uusien työntekijöiden perehdytyksen yhteydessä myös.

Tässä tietysti mietin, että tämä on jo avannut mun silmiä ihan hirveästi, kun olet ollut meillä opiskelemassa ja isätyöntekijän kanssa tuossa, että tavallaan, että nyt ne isät on oikein erityisesti tuossa mielessä.

Ja sitten ajattelisin, että ihan meillä neuvolan terveydenhoitajilla, jotka tosiaan nähdään lähes kaikki isätkin täällä neuvolassa jossakin kohtaa, niin olisi hyvä, että meillä olisi ne taidot täällä, että kyllä aina koulutukset on hyviä ja projektit on hyviä.

6 Lempäälän käyttäjälähtöinen malli

Tulosten valossa voidaan melko luotettavasti todeta Lempäälän lapsiperheille kohdennettujen palveluiden olevan riittävän laajat ainakin isyyden tukemisen näkökulmasta, sillä eivät työntekijät tai isätkään kokeneet Lempäälään tarvittavan uusia isyyttä tukevia palveluita. Isien tyytyväisyys palveluita kohtaan oli tulosten mukaan hyvällä tasolla. Monet isien sekä työntekijöiden kertomuksista kielivät siitä, että oikeat palvelut oikeaan aikaan voivat olla vaikuttavia ja merkityksellisiä. Ennaltaehkäisevä isyyttä tukeva palvelu voi olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan esimerkiksi perhevalmennuksen isyystunnilla. Isyystunnin myötä isä voi alkaa tietoisesti pohtimaan tulevaa vanhemmuuttaan, eli isässä käynnistyy sisäisen emansipaation prosessi, jonka myötä hänelle aukeaa mahdollisuus valita, millainen isä haluaa syntyvälle lapselleen olla. Tämä sen sijaan, että hän tiedostamattomasti vain toteuttaisi omaksumaansa vanhemmuuden mallia tai sokeasti siirtäisi kiintymyssuhdestrategiaansa eteenpäin (Sinkkonen, 2012, s. 128). Tätä tietoisuuden prosessia voidaan pitää merkittävänä isän itsensä kannalta, mutta sitä se voi olla ehdottomasti syntyvän lapsenkin kannalta, sillä tiiviin ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen molempiin vanhempiin on osoitettu olevan merkittävä suojaava tekijä esimerkiksi mielenterveyteen nähden (Hughes, 2009/2011, ss. 20–22). Opinnäytetyön tulosten sekä tutkimusten mukaan isä-lapsi-suhteen merkitys korostuu vielä entisestään erotilanteissa (ks. Huttunen, 2014, s. 194).

Kuten Paolo Freire on todennut, ei riitä, että ”sorretut” vapautuvat tiedostamattaan omaksumistaan ajattelu- ja toimintamalleistaan, vaan myös ”sortajien” vapauttamiseksi

tulisi työskennellä (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 154). ”Sortajilla” tässä yhteydessä tarkoitettiin perheiden äitejä sekä lapsiperheiden palveluissa työskenteleviä sote-ammattilaisia, jotka suureksi osaksi ovat sukupuoleltaan naisia. Äitien vapautuminen ajattelemaan isän roolia uudella tavalla saattaisi tapahtua tulosten mukaan esimerkiksi Akuliina-ryhmissä aiheesta käytyjen keskustelujen myötä. Kuinka työntekijät sitten voisivat itse vapautua mahdollisesti jämähtäneistä ja entisenkaltaisen isäkulttuurin muovaamista ajattelu- ja toimintamalleistaan? Kuinka työntekijät voisivat yksittäisissä kohtaamisissa lisätä isyyden merkityksellisyyttä tai voisivat oivaltaa sen, kuinka suuri merkitys isän osallisuuden edistämisellä voisi olla esimerkiksi perheen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin? Tulosten valossa voidaan ajatella, että vastaus tähän on isäpuheen sekä isät huomioivan työskentelyotteen edistäminen erilaisissa sote-organisaatioissa ja tarve näille näyttäytyi ilmeisenä. Vaikka Lempäälässä on tehty isien huomioimiseksi toimia jo pidempään, niin tarvitaan entistä suunnitelmallisempaa sekä määrätietoisempaa työskentelyä isien kohtaamiseen liittyvän erityispiirteisyyden tunnistamiseksi ja sote-ammattilaisten emansipaatioprosessien tukemiseksi.

Emansipatorinen orientaatio Lempäälän isätyössä ja tarve erilaisille emansipaatioprosesseille siis korostui tuloksissa, mikä on Lempäälän isätyön mallin näkökulmasta merkittävää. Tästä voidaan päätellä, että Lempäälän isätyöllä on pyritty ja pyritään jatkossakin muutokseen, eli pyritään ihmisten tietoista ajattelua kutittelemalla mahdollistamaan muutokseen johtavia prosesseja isien, äitien, isovanhempien ja sote-ammattilaisten keskuudessa. Lempäälässä perhekeskuspalveluita on kehitetty ja kehitetään edelleen vastaamaan entistäkin paremmin isien tarpeisiin sekä ministeriötasolta alkaen tehtyihin suosituksiin isien osallisuuden edistämiseksi (ks. STM, 2014, ss. 11–14; STM, 2017, ss. 13–20; Välijärvi, 2019, ss. 13–14). Suosituksista ja toimenpiteistä huolimatta vaikuttaa siltä, että käytännön kehittämistyö isien kohtaamiseksi aiempaa paremmin on saattanut jäädä muissa organisaatioissa yksittäisten työntekijöiden oivaltaviksi käytännöiksi, eikä näistä ole välttämättä seurannut työhön vakiintuneita käytäntöjä. Vaikuttaakin siltä, että Huttusen (2014, ss. 181–195) toteamus siitä,

että isyyden tukemiselle on lisääntyvää tarvetta ja että virallinen tuki isyydelle loistaa miltei kokonaan poissaolollaan, on edelleen relevantti.

Lempäälässä tehtävä isätyö ei siis ole itsestään selvyyys ja onkin erityisen hienoa, että tässä opinnäytetyössä voidaan yhdistää olemassa olevat hyvät käytännöt yhdessä lempääläisten isien kanssa tehdyn kehittämistyön tuloksiin. Nämä yhdessä muodostavat Lempäälän isätyön mallin. Mallin myötä Lempäälän isätyötä on helpompi ymmärtää, arvioida ja jatkokehittää. Mallia voidaan myös toisintaa muissa ympäristöissä tai käyttää vastaavanlaisten palveluiden kehittämisen pohjana muualla. Malli rakentui nykyisten toimivien prosessien sekä toteutettavien kehittämiskohteiden, eli tavoiteprosessien yhdistelmästä. Nykyiset prosessit huomioitiin mallissa sen perusteella, millä tavalla isyyttä näissä prosesseissa tuetaan, ja kaikki merkityksellisiksi todetut prosessit huomioitiin mallissa vähintäänkin isät huomioivan työskentelyotteen kautta. Tavoiteprosessit, jotka isätyön malliin valikoituivat, rajattiin koskemaan perhekeskusverkostojen vaikutuspiiriä, ja malliin otettiin mukaan vaikuttavimmiksi arvioidut prosessit. Huomioitavaa on, että kaikki osallisuustyöpajasta kummunneet ideat huomioidaan tulevaisuuden kehittämistyössä ja näitä on jo viety ja viedään edelleen eteenpäin palvelukohtaisen kehittämisen tueksi. Suurin osa malliin nousseista tavoiteprosesseista pohjautui jo olemassa oleviin nykyisiin prosesseihin eli olemassa oleviin palveluihin ja niiden hyviin käytäntöihin tuoden niihin uutta sisältöä tai pyrkien parantamaan näiden palveluiden laatua.

Lempäälän isätyön malli koostettiin opinnäytetyön tulosten pohjalta yhdessä perhekeskuspalveluiden työntekijöiden kanssa. Malli koostuu isätyöntekijä-resurssista, isäryhmistä, perhevalmennuksesta, Akuliina-ryhmistä, isäpuheesta ja isät huomioivasta työskentelyotteesta perhekeskusverkostoissa sekä Isäasiaa-koulutuksista perhekeskusverkostojen työntekijöille. Malli on tämän raportin liitteenä (liite 1).

Isätyöntekijä-resurssi on mallissa oleellinen. Isätyöntekijä on mukana vetämässä isäryhmiä, kohtaa isät perhevalmennuksessa ja kohtaa isät myös Akuliina-ryhmissä. Isätyöntekijä ruokkii isäpuhetta verkostoissa sekä täysin uutena vastuualueena kouluttaa perhekeskusverkoston työntekijöitä Isäasiaa -koulutuksen myötä. On tärkeä huomata etenkin nyt palveluiden siirtyessä hyvinvointialueille, joilla on mittavia säästötavoitteita, että isätyöntekijä ei ole palveluissa ylimääräinen henkilöresurssi vaan tekee myös normaalia sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä. Toki isätyöntekijän vahvuuksia ja isien kohtaamiseen liittyvää erityisosaamista hyödynnetään perhetyössäkin, ja tämä huomioidaan lapsiperheiden palveluohjauksesta alkaen.

Isäryhmät jatkavat Lempäälässä kuten tähänkin saakka ja ovat tärkeä osa isätyön mallia. Isäryhmiä on kehitetty jo loppukesän ja alkusyksyn 2022 aikana käyttäjien toiveiden mukaisesti, eli ryhmät kokoontuvat säännöllisesti ja ryhmäkertojen ajankohdat on etukäteen sovittu koko kaudelle. Isien tärkeänä pitämät teemakeskustelut on otettu ohjelmaan, ja isien keskinäisten tapaamisten määrää suhteessa isä-lapsi-ryhmiin on lisätty. Teemat valikoituvat isien toiveiden mukaan, ja tarvittaessa ryhmiin pyydetään vierailevia ammattilaisia. Isätyön osallisuustyöpajasta nousseiden kehitystarpeiden viemisellä heti konkreettisesti käytäntöön on suuri merkitys isien osallisuuden kokemukselle. Lisäksi se on yhteiskehittämisen hengen mukaista. Isät pääsevät myös itse arvioimaan kehittämisen tuloksia ja näin olemaan jatkossakin mukana yhteiskehittämisprosessissa.

Perhevalmennuksen ja Akuliina-ryhmien kehittämisessä huomioitiin palvelupolkua isien näkökulmasta sekä pyrittiin purkamaan isien osallistumisen ja osallisuuden esteitä edelleen. Perhevalmennus on käsittänyt aiemmin kaksi terveydenhoitajien valmennuskertaa, ja **isyystunti** on ollut näistä hieman irrallinen, oma kokonaisuutensa. Jatkossa perhevalmennukseen kuuluu terveydenhoitajien pitämien tapaamisten lisäksi kolmas valmennuskerta, jonka pitävät perhekeskuspalveluiden vauvaperhetyöntekijä yhdessä isätyöntekijän kanssa. Kolmas tapaaminen pidetään perhetuvalla, missä Akuliina-ryhmätkin

kokoontuvat myöhemmin. Tapaamisella on yhteisen osuuden lisäksi äideille ja isille omat osuutensa. Perhevalmennuksen muutoksilla tavoitellaan perheiden ryhmäytymistä jo raskausaikana, mikä mahdollistaisi vertaistuen toteutumisen myöhemmissä vaiheissa aiempaa paremmin, sillä sama ryhmä jatkaa myös Akuliina-ryhmissä. Muutoksen hyötyinä nähdään myös se, että Akuliinan kohtaamispaikka ja osa työntekijöistä tulee tutuksi jo perhevalmennuksessa, jolloin isien kynnys osallistua ryhmiin ehkä madaltuisi.

Isien osallisuutta pyritään edistämään myös **Akuliinan** kehittämällä. Jatkossa Akuliinoissa kaikkien ryhmäkertojen sisällöt ovat sukupuolisensitiivisiä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että aiemman äidin hyvinvointi ja jaksaminen-ryhmäkerran tilalla on jatkossa vanhempien hyvinvointi ja jaksaminen, sillä teema koskettaa perheen molempia vanhempia. Syksyllä 2022 ryhmissä kokeillaan kokonaan uutena toimintamuotona **isille omaa sisältöä** yhdessä vauvan kanssa. Fysioterapia-ryhmäkerralla isätyöntekijä opastaa itsejä vauvahieronnan saloihin, ja samalla kiinnitetään huomiota vastavuoroisesti virittyneeseen vuorovaikutukseen vauvan kanssa. Kokeilu on vastaus isien toiveeseen konkreettisesta ohjauksesta ja neuvonnasta vauvan hoitoon liittyen. Toiminnan tavoitteena on rohkaista isiä ottamaan heti varhaisessa vaiheessa roolia vauvan hoidossa.

Toiminnalla on myös emansipatorisia tavoitteita sekä äidin että isän osalta, sillä se haastaa perinteisempiä vanhemmuuden rooleja. Uudistuksella pyritään myös tukemaan laajempaa, menossa olevaa yhteiskunnallista muutosta isien rooliin perheissä myös siten, että fysioterapiakerta isille tarjottuine vauvahierontoineen pidetään ilta-ajan sijaan iltapäivällä. Ilta-ajoilla on aiemmin pyritty purkamaan isien osallistumisen esteitä, mutta nyt ajatellaan ajan olevan kypsä siihen, että isät priorisoisivat isäroolinsa ja tämä hyväksyttäisiin myös työpaikalla. Tämän kaltaiseen muutokseen perhepoliittinen ohjaus yhteiskuntaamme haluaa viedä perhevapaaudistuksen myötä ja tämä on ollut julkisessa keskustelussa hienosti esillä, millä on puolestaan isäkulttuurin muokkaantumiseen positiivisia vaikutuksia.

Viimeisinä malliin kuuluvat **isäpuhe** ja **isät huomioiva työskentelyote**, jotka mahdollistuvat isätyöntekijä-resurssin ja uuden **Isäasiaa-koulutuksen** kautta. Nämä näyttäytyivät tuloksissa isyyden tukemisen näkökulmasta merkityksellisimmiltä kehitysaskeleilta sisältäen valtavasti hyödyntämätöntä potentiaalia – ei pelkästään Lempäälän palveluita ajatellen, vaan tässä piilee valtava mahdollisuus hyvinvointialueille ja tulevaisuuden perhekeskuksille. Isäasiaa-koulutus on jo rakentumassa, ja ensimmäinen pilotti on tarkoitus järjestää loppuvuodesta 2022. Koulutusta ei tarjota ainoastaan Lempäälän perhekeskusverkostolle, vaan ajatus on tarjota sitä laajemmin Pirkanmaan hyvinvointialueen perhekeskusverkostoille. Koulutus tulee perustumaan vahvasti emansipatoriseen orientaatioon ja tavoite on dialogisen otteen avulla kutitella osanottajien mahdollisesti vakiintuneita ajattelu- ja toimintamalleja, minkä myötä heille muodostuu mahdollisuus kohdata isät aiempaa tietoisemmin.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoitus oli mallintaa Lempäälän isätyön palveluprosesseja, ja tavoitteena oli kehittää näitä käyttäjälähtöisesti. Työ eteni suunnitelman mukaisesti, vaikka menetelmätriangulaation käyttö teetti paljon työtä eri vaiheissa. Tutkimusmenetelmien valinnat osoittautuivat käytännössä toimiviksi ja menetelmät täydensivät toisiaan toivotulla tavalla Lempäälän isätyön mallintamiseksi riittävän laadukkaasti ja moninäkökulmaisesti. Lempäälän ennaltaehkäisevästä isyyttä tukevasta työstä ja sen kehittämistarpeista muodostui hyvin laaja ymmärrys. Opinnäytetyö tuotti lisää ymmärrystä myös siitä, miten julkisia palveluita voidaan kehittää käyttäjälähtöisesti. Osallisuustyöpajatyöskentelyn konkreettisuus mahdollisti osallistujille aitoja osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksia. Pajoilta nousseet kehittämistarpeet on jo otettu huomioon palveluissa. Tätä kirjoittaessa palveluiden kehittämiseen liittyvät kokeilut ovat jo käynnistyneet tai ovat käynnistymässä vielä tämän vuoden aikana, eli Lempäälän isätyön malli on jo pilotointivaiheessa.

Menetelmätriangulaation käyttö ja eri aineistojen yhteneväisyys lisäsi todennäköisesti opinnäytetyön tulosten luotettavuutta. Toisaalta kaikissa tutkimusmenetelmissä tekijällä oli enemmän tai vähemmän aktiivinen rooli, jolloin tekijän tiedostamaton vaikutus aineistoihin olisi ollut mahdollista. Tämä aiheutti tutkimuseettistä pohdintaa ja asian tiedostamisella pyrittiin ehkäisemään tahatonta aineiston manipulointia. Osallistuvan havainnoinnin myötä tekijälle oli myös muodostunut ajatuksia tutkimuskysymyksen vastauksista jo ennen aineistojen litterointia ja analyysiä. Tässä vaiheessa tulikin olla tarkkana, ettei tekijä suosisi omia ajatuksiaan tukevia sisältöjä referoivaa litterointia käyttäessään. Raportissa luotettavuutta pyrittiin lisäämään avaamalla tutkimusprosessia ja tuloksia riittävän laajasti, jolloin lukijalla on mahdollisuus tehdä tuloksista omia tulkintoja ja johtopäätöksiä. Eskola ja Suoranta (2015, Toimintatutkimuksen luotettavuus: yhteistoiminta -luku) toteavat, että toimintatutkimuksellisia menetelmiä käytettäessä itse toiminnan konkreettinen kehittäminen tulosten perusteella on luotettavuudelle hyvä mittari. Mikäli tällä mittarilla arvioidaan opinnäytetyötä, voidaan tulosten todeta olevan luotettavia.

Lääketieteen tohtori Jari Sinkkosen (2012, s. 128) mukaan mies käy läpi omaa kasvuhistoriaansa tullessaan ensimmäistä kertaa isäksi ja tämä voi tapahtua tiedostaen tai tiedostamatta. Opinnäytetyön tulosten perusteella tämä on kohta, jossa isän tietoisia prosesseja voidaan tukea esimerkiksi perhevalmennusten isyyystunneilla sekä ensisynnyttäjäperheiden Akuliina-ryhmissä. Tavoitteena tukemisessa on isän emansipoituminen, mikä antaa hänelle mahdollisuuden tietoisesti valita, millainen isä haluaa lapselleen olla. Isänkin kyky toimia vastavuoroisesti virittyneessä vuorovaikutussuhteessa lapsensa kanssa vaikuttaa osaltaan lapsen turvallisuuden tunteen ja kiintymyssuhtemallin kehittymiseen, jotka puolestaan vaikuttavat monin tavoin lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin (Hughes, 2009/2011, ss. 20–22). Lasten myönteisen kasvun ja kehityksen edistämistä pidettiin opinnäytetyön tuloksissa yhtenä tärkeänä isyyden tukemisen merkityksenä.

Emansipatorinen orientaatio korostui Lempäälän isätyön mallissa laajasti, ja kuten Freire on todennut, myös ”sortajien” eli tässä tapauksessa äitien ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten vapauttaminen tiedostamattomista, isien roolia rajoittavista ajattelu- ja toimintamalleistaan on tärkeää (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 154). Ammattilaiset kokivat äitien kanssa käytävien keskustelujen olevan omiaan herättelemään äitien mahdollisesti rajoittuneita ajatuksia isyydestä ja isien roolista. Isäroolin vahvistamisella nähtiin olevan äitien hyvinvoinnille suurta merkitystä. Perhekeskusverkostojen ammattilaiset kertoivat tarvitsevansa myös itse luutuneiden ajatustensa kutittelua, ja tähän tarpeeseen Lempäälän mallissa vastaa uusi Isäasiaa-koulutus. Ammattilaiset eivät ole ainoita, jotka ovat kaivanneet isien kohtaamiseen liittyvän työskentelyotteen vahvistamista. Vuonna 2014 valmistuneessa Mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa -raportissa (STM, 2014, ss. 11–14) toivottiin muun muassa neuvolan ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille lisää tietoa ja taitoa isien kohtaamiseen ja tukemiseen.

Kasvatustieteiden professori Jouko Huttunen (2014, s. 181) käyttää käsitettä vahvistuva isyys, johon liitetyt hyveet vastaavat melko lailla nykyistä isyyden ideaalia. Vahvistuvan isyyden trendiä voitaneenkin pitää yleisesti toivottuna muutossuuntana, joka nähdään lapsen sekä koko perheen etuna. Tutkimuksissa (ks. Hughes, 2009/2011, ss. 20–22; Huttunen, 2014, s. 194; Sinkkonen, 2012, ss. 128–132) isän sitoutuminen, vastuullisuus ja isäsuhteen jatkuvuus on pystytty yhdistämään merkittäviin myönteisiin vaikutuksiin lapsen kehityksessä, ja tämänkin opinnäytetyön tuloksissa tiivis isä-lapsi-suhde näyttäytyi merkittävänä suojaavana tekijänä esimerkiksi erotilanteissa.

Opinnäytetyössä työntekijät kertoivat isien aktivoitumiseen liittyvistä havainnoistaan. Tähän junaan ammattilaistenkin tulisi päästä mukaan, sillä kuten professori Jouni Välijärvi (2019, ss. 13–14) on todennut, on isissä edelleen paljon hyödyntämätöntä hoivapotentiaalia. Potentiaalın käyttöönottamiseksi olisi tärkeää, ettei palveluissa tahtomatta ja tiedostamatta jarrutettaisi tätä toivottua ja myönteiseksi tutkittua kehityssuuntaa. Liisa Äikäs (2021) on

vastikään tutkinut maisterintutkielmassaan ensi- ja turvakotien isätyötä ja puolestaan todennut tutkielmansa tulosten perusteella vaikuttavan siltä, että isyyden muutos kohti tasa-arvoista vanhemmuutta on vasta alkanut ja tätä muutosta täytyy tukea, kunnes tasa-arvo on saavutettu. Lempäälän isätyön mallissa isätyöntekijä ylläpitää organisaatiossa ja verkostoissa isäpuhetta, mikä osaltaan vaikuttaa myönteisesti työntekijöiden tietoihin, ammatillisiin itsensä kehittämisen prosesseihin.

Dosentti ja entinen Miessakit ry:n toiminnanjohtaja Matti Rimpelä (2019) on ollut huolissaan siitä, että isätyön kehittäminen on junnannut paikallaan jo 20 vuotta ja pohtinut, onko 2000-luvun alussa avautunut isätyön kehittämisikkuna sulkeutunut pysyvästi. Lempäälän käyttäjälähtöinen isätyön malli osoittaa, että Rimpelän huoli on osin turha, mutta totuus on, että perhekeskuspalvelut siirtyvät Lempäälässäkin Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestettäväksi vuoden 2023 alusta alkaen. Onko isyyden tukeminen huomioitu tulevaisuuden perhekeskushankkeiden kehittämistyössä? Tullaanko isätyötä jotenkin kehittämään alueilla? Näihin kysymyksiin ei ole täsmällistä vastausta tätä kirjoitettaessa, mutta selvää on, että Lempäälän isätyön malli olisi käytettävissä ja soveltuisi hienosti tulevaisuuden kehittämistyön tueksi. Kuten opinnäytetyössä jo aiemmin pohdittiin, tutkimuksiin perustuvien suositusten pohjalta voidaan todeta, ettei isyyttä ja isyydelle annettavaa tukea pidä sivuuttaa, kun päätetään perheiden palveluista hyvinvointialueilla.

Lähteet

- Eskola, J. & Suoranta, J. (2015). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Hietala, O. (2018). Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisessä osallisuus avautuu kaikille. Teoksessa H. Kostilainen & A. Nieminen (toim.), *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia* (ss. 118 - 138). Juvenes Print Oy.
- Hughes, D. A. (2011). *Kiintymyskeskeinen vanhemmuus – toimivuutta kasvatukseen* (L. Ritanen, käänt.). PT -kustannus. (Alkuperäisteos julkaistu 2009)
- Hujala, A. & Taskinen, H. (2020). *Uudistuva sosiaali- ja terveysala*. Tampere University Press.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-022-9>
- Huttunen, J. (2014). Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.), *Isän kokemus* (ss. 178-196). Gaudeamus.
- Katajisto, K., Laitinen, A., Lappeteläinen, H. & Ismo, P. (2020). *Isätyökirja*. Isän näköinen -hanke.
- Lempäälä. (n.d.). *Perhekeskuspalvelut*. Haettu 23.3.2022 osoitteesta
<https://www.lempaala.fi/sosiaali-ja-terveys/perhe-ja-sosiaalipalvelut/perhekeskuspalvelut/>
- Martinsuo, M. & Blomqvist, M. (2010). *Prosessien mallintaminen osana toiminnan kehittämistä*. Tampereen teknillinen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tty-201012131381>
- Miessakit. (n.d.). *Miesten tueksi. Kaikkien hyväksi*. Haettu 23.3.2022 osoitteesta
<https://www.miessakit.fi/miessakit-ry/>
- Mykkänen, J. & Aalto, I. (2010). *Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset – Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa*. Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja, 34.
- Niemelä, H. (2022). *Johtajien näkemyksiä palveluintegraatiosta ja sen tulevaisuudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa*. [pro gradu -tutkielma, Vaasan yliopisto].
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201051259>

- Nivala, E. & Ryyänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- Pietilä-Hella, R. (2010). *Tuntemattomista vertaistuttaviksi: Esikoisäitien ja -isien perhevalmennusprosessi Espoon uudentyyppisessä perhevalmennuskokeilussa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Diakonia-ammattikorkeakoulu].
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-114-4>
- Pirkanmaan liitto. (n.d.) *Sote-uudistus*. Haettu 20.9.2022 osoitteesta
<https://soteuudistus.pirkanmaa.fi/pirkanmaan-tulevaisuuden-sote-keskus/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/>
- Salonen, P. (2010). *Onko sukupuolella merkitystä? Miesasiakkaiden näkökulmia sosiaalityön käytäntöihin*. [pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto].
<https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20398>
- Sinkkonen, J. (2012). *Isäksi ensi kertaa*. WSOY.
- STM. (2014). *Mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa pohtiva työryhmä. Väliraportti* [Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:3]. [http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-00-3474-0](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3474-0)
- STM. (2017). *Sukupuolten tasa-arvo neuvolan asiakastyössä. Opas vanhempien ja lasten tukemiseen sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta* [Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:13]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3966-0>
- Syrjänen, A. (2012). *Ennaltaehkäisevä työ lasten, nuorten ja perheiden palveluissa*. [pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20120704>
- THL. (2022). *Perhekeskus*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekesku>
- Tietoarkisto. (n.d.). *Kvalitatiivisen datan käsittely*. Haettu osoitteesta
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistohallinta/kvalitatiivisen-datan-kasittely/>
- Tuominen, R. (2021). Isyyden tukeminen vahvistaa perheiden hyvinvointia. *Labyrintti* (4), 26–27.

Valtioneuvosto. (n.d.). *Soteuudistus.fi*. Haettu 23.3.2022 osoitteesta

<https://soteuudistus.fi/etusivu>

Välijärvi, J. (2019). *Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille*.

[Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7]. Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-701-7>

Äikäs, L. (2021) *Pysähtymistä isyyden äärelle: isätyö työntekijöiden näkökulmasta*

tarkasteltuna. [Maisteritutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202104262486>

Liite 1: Lempäälän käyttäjälähtöinen isätyön malli

Lempäälän isätyön malli

Liite 2: Aineistonhallintasuunnitelma

Opinnäytetyön aineisto kerätään keväällä 2022, 10 viikkoa kestävästä käytännön harjoittelun aikana Lempäälän perhekeskuspalveluissa. Aineiston keräämiseksi käytettäviä menetelmiä ovat osallistuva havainnointi, perhekeskuspalveluiden isätyötä tekevien sosiaaliohjaajien haastattelut, isille kohdennetuista ja isät erityisesti huomioivista palveluista kertovat valmiit materiaalit, sekä osallisuustyöpajatyöskentelyn aikaisista keskusteluista tehtävät nauhoitteet. Valmis aineisto käsittää havainnointipäiväkirjan, muistiinpanot työntekijöiden haastatteluista, valmiit manuaaliset sekä digitaaliset materiaalit, sekä osallisuuspajatyöskentelystä kertyneet äänitteet. Eli aineistoa kertyy kirjallisessa ja äänen muodossa. Äänitteet litteroidaan ennen analysointia.

Aineiston keräämisen yhteydessä ei kerätä henkilötietoja, mutta osallisuustyöpajoilta kerättävä nauhoitettu aineisto sisältää epäsuoria henkilötietoja, kuten osallistujien ääntä, jonka vuoksi osallistujia informoidaan ja laaditaan tietosuojailmoitus, sekä pyydetään suostumus henkilötietojen käsittelemiseksi. Nauhoitettu aineisto anonymisoidaan litteroinnin yhteydessä esimerkiksi siltä varalta, että nauhoitteissa esiintyisi osallistujien nimiä.

Kaikki opinnäytetyöprosessin aikana kertyvä aineisto tallennetaan ja sitä säilytetään opiskelijan henkilökohtaisella kovalevyllä, ja varmuuskopioita opiskelijan ulkoisella kovalevyllä sekä OneDrive-pilvipalvelussa tutkimuseettiset periaatteet huomioiden. Vain opiskelijalla on pääsy tiedostoihin opinnäytetyöprosessin aikana.

Opinnäytetyön aikana kertynyttä aineistoa käytetään ainoastaan tässä opinnäytetyössä, mutta sitä säilytetään opiskelijan henkilökohtaisella kovalevyllä, sekä varmuuskopioita opiskelijan henkilökohtaisella ulkoisella kovalevyllä vuosi työn hyväksymisen jälkeen, jotta opinnäytetyön tulokset voidaan tarvittaessa tarkastaa. Muutoin vain opiskelija pääsee järjestelmien tietoihin käsiksi ja aineistoa säilytetään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen. Määräajan umpeuduttua opiskelija sitoutuu hävittämään kertyneen aineiston HAMKin ja työn tilaajan ohjeistuksien mukaisesti.